

dr. sc. Srđan Šimac

Sudac Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske i predsjednik Hrvatske udruge za mirenje

O PERCEPCIJI I DOJMOVIMA PRAVNIKA O PARNIČNOM POSTUPKU I POSTUPKU MIRENJA - ANALIZA PROVEDENOG ISTRAŽIVANJA

1. UVOD

Promjene pravosudnog sustava, sudskog parničnog postupaka i pravne profesije koja ih opslužuje, nisu ni približno slijedile brzinu promjena nastalih u modernim društvima. Zato se tvrdi da već duže vrijeme ne mogu udovoljiti potrebama i interesima modernih korisnika njihovih usluga. Pravo je gotovo u potpunosti zamijenilo pravdu¹, stranke su u vlastitim sporovima postale promatrači², a sudovi forumi za predstavljanje državne moći te vrijednosti pravne profesije. Sudske procedure postale su sve složenije, a pravni jezik strankama sve nerazumljiviji. Kvaliteta sudovanja sve više ustupa mjesto zahtjevima za njihovom povećanom efikasnošću. Pravo je postalo biznis u kojemu interes stranaka nije primaran. I pravo i pravni profesionalci³ kao da su izgubili svoju svrhu koja im je nekoć namijenjena.

Rezultat takvog stanja je posvemašnja izgubljenost stranaka u pravnom labirintu, njihovo duboko nezadovoljstvo pravnim sustavom u kojem nemaju kontrolu nad stvarima koje su samo njima bitne i otuđenje pravnog sustava i pravne profesije od građana i od društva. Ovakvo stanje pravnog sustava i državnog pravosuđa poprimilo je ozbiljne razmjere i tvrdi se čak da je zato postalo kočnicom daljnjem razvoju društva. Riječ je o svojevrsnoj kapitulaciji samodovoljnog pravnog sustava u uvjetima masovnih modernih društava. Premda bi bilo pretjerano reći da su takvom stanju isključivo doprinijeli pravni profesionalci, ne može se zanijekati da nositelji pravne profesije kao lučonoše pravnog sustava, kroz svoju svakodnevnu i u mnogome već dugo nepromijenjenu praksu, vrlo često, svjesno ili nesvjesno, zanemaruju stvarne interese i potrebe stranaka u sporovima, kao i potrebu za prilagođavanjem novim uvjetima života i rada. Nezadovoljstvo sve većeg broja predstavnika pravne profesije ovakvim stanjem i posljedično njihovo priklanjanje potrebnim promjenama u svakodnevnom radu, samo dodatno potvrđuje iznesenu ocjenu.⁴

Čini se da su pravosudni sustavi i pravna profesija u svom tradicionalnom obliku doživjeli zenit svoga povijesnog djelovanja i postojanja te da ustrajanje u zadržavanju *statusa quo*, dovodi u pitanje njihovu relevantnost i postojanje u društvu. Vjeruje se da u cilju održanja demokratske kulture i civilizacijskih dosega modernih društava, zakonodavna,

¹ „...postoji nešto vezano uz pravdu što je zastrašujuće. Pravda nema cilj biti razumna. Njen glavni cilj je biti neutralna.“ HOWARD, Philip K., *Life Without Lawyers, Liberating Americans from too much law*, W. W. Norton / Company, Inc., New York, 2009, str. 74.

² Vidi, AUERBACH, Jerold S., *Resolving Disputes Without Lawyers*, Oxford University Press, Oxford, New York, Toronto, Melbourne, 1983., str. 12.

³ Riječi i pojmovni sklopovi koji imaju rodno značenje u ovom radu, korišteni u muškom ili ženskom rodu, odnose se na jednak način na muški i ženski rod. (Op.a.).

⁴ AUERBACH, Jerold S., *ibid.*, str. 119-120.

izvršna, ali i sudska vlast te pravni profesionalci, više ne smiju zanemarivati ograničenja tradicionalnog pravnog sustava i pravne prakse unutar njega, kao i negativno vrednovanje njihovog rada od društvene zajednice. Naprotiv, oni bi se s takvim stanjem trebali suočiti i opredijeliti za pozitivno djelovanje. Predstavnici pravne profesije više ne bi smjeli biti samo posrednici između zakona i stranaka u sporu niti bi smjeli računati na to da će im njihova posebna pravna znanja i vještine te strogoća i formalnost postupanja⁵ ili već sama pripadnost profesiji, jamčiti i posao i položaj i ugled u društvu. Očuvanje položaja i stjecanje ugleda u društvu, pravnoj profesiji nitko ne može zajamčiti, ona ih mora zaslužiti.

Kako se u novije vrijeme često ponavlja, pristup pravdi ne znači samo pristup sudovima. Zato se smatra da je došlo vrijeme za revitalizaciju pravosudnog sustava i pravne profesije te za njihovo prilagođavanje zahtjevima vremena i okruženja u kojem djeluju. Na putu k transformaciji tradicionalnog sustava rješavanja sporova, i njima je na raspolaganju čitav niz alata među kojima su i brojni novi komplementarni načini rješavanja sporova, na čelu s mirenjem (medijacijom) kao sinonimom za pokret alternativnih načina rješavanja sporova – ADR (engleska kratica za *Alternative Dispute Resolution*).⁶ Termin alternativni već neko vrijeme zbog učinkovitosti posebno mirenja, zamjenjuje termin efikasni (EDR).

Učinci mirenja i njegovih postulata ostvareni u praksi rješavanja konflikata i sporova, u usporedbi s tradicionalnim sustavom rješavanja sporova, ukazuju na njegov značajan potencijal nositelja pozitivnih promjena u cjelokupnom pravosudnom sustavu, pravosuđu, pravnoj profesiji i društvu. Iskustva s prednostima mirenja u odnosu na druge načine rješavanja sporova, kako na strani stranaka tako i na strani pravnih profesionalaca⁷, neovisno o stupnju njegove trenutne rasprostranjenosti⁸, čine mirno rješavanje sporova mogućim važnim putokazom u kojem pravcu trebaju ići građani i pravni profesionalci, ali i državni sustav rješavanja sporova. Doktorska disertacija pod nazivom *Mirenje kao generator promjena u pravosudnom sustavu i pravnoj profesiji*⁹, pokušala je potvrditi održivost ovih postavki, pa i istraživanjem među pravnicima čiji sadržaj je predmet ovog rada.

2. Cilj disertacije

Cilj disertacije bio je pored ostaloga provjeriti predstavlja li mirenje pogodan alat za odgovor na ograničenja pravosudnih sustava i za kreiranje nove socijalne funkcije sudova i pravnih profesionalaca utemeljene na osnovama prilagođenim potrebama modernog vremena.¹⁰ Također, pokušalo se utvrditi može li nepromijenjeni pristup pravne profesije¹¹ u

⁵ „Forma sudskog postupka zamišljena je kao garant pravednosti, jednakog tretmana svih stranaka na putu pravednog ishoda spora, zasnovanog na točnim činjenicama i na propisanom pravu. U praksi je došlo do odmaka od zamišljenog modela, u prvom redu zbog posvemašnje neefikasnosti sudova u obavljanju primarnih zadataka – rješavanja sporova.“ BILIĆ, Vanja, *Alternativno rješavanje sporova i parnični postupak*, Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2008., str. 195.

⁶ U daljnjem tekstu ADR.

⁷ KEVA, Steven, *Transforming Practices, Finding Joy and Satisfaction in the Legal Life*, Lincoln (Chicago), 1999., str. 30; Vidi poglavlje 9., Rezultati istraživanja o percepciji i dojmu pravnika o postupku mirenja i parničnom postupku.

⁸ BELSKI, Scott, *Making Ideas Happen, Overcoming the Obstacles Between Vision and Reality*, Portfolio, 2010, str. 8-9.

⁹ ŠIMAC, Srđan, *Mirenje kao generator promjena u pravosudnom sustavu i pravnoj profesiji*, Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet Zagreb, Poslijediplomski doktorski studij – Pravo društava i trgovačko pravo, Zagreb, 2013.

¹⁰ „Times of crisis are often also opportunities for reappraisal, for deeper reforms of system and professional practices.“ About CEDR, Lawyers and Litigation Tsunami, CEDR Articles 2009, str. 3.

¹¹ Svaka novina, neovisno u kojem dijelu društvenog života se pojavila i neovisno o tome koliko pozitivna bila, uvijek izaziva pozornost, bilo afirmativnu bilo negativnu. Uvriježenost ljudskog ponašanja i inertnost ljudi, imanentna je ljudskoj prirodi i odatle apriori najčešće i protivljenje svakoj promjeni. Protivljenje se izražava na različite načine: skepsom, sumnjom, nepovjerenjem pa i otvorenim suprotstavljanjem. Zato su željene promjene i njeni nositelji u pravilu izloženi raznovrsnim pritiscima. Ako žele uspjeti u primjeni željenih novina, njihovi nositelji moraju biti fokusirani, uporni, dosljedni i uvjerljivi. (Op.a.).

smislu održavanja *statusa quo*¹² ili nedovoljnih aktivnosti u pravcu njegovog pozitivnog mijenjanja, ugroziti njenu održivost u društvu u sadašnjem obliku.¹³

Kada je riječ o primjeni mirenja u sustavu rješavanja sporova u Republici Hrvatskoj (dalje: RH), početna teoretska i praktična znanja o mirenju koja datiraju službeno iz 2003., ubrzo su nadomještena većim brojem postupaka mirenja. Početni rezultati, posebno oni u hrvatskim sudovima u 2006. i 2007.¹⁴, mobilizirali su otpor predvođen najutjecajnijim dijelom pravne profesije. Formalnim i neformalnim zahvatima, mirenje je u sudovima od veoma obećavajućeg projekta, ubrzo svedeno na izuzetak.¹⁵

Trenutno se mirenje u RH pretežno razvija izvan državnog sustava i svakog dana ima sve više pobornika i korisnika.¹⁶ Drži se da je ono u sustavu rješavanja sporova postalo „tiha konstanta“ s perspektivom. Najveći zagovornici mirenja jesu oni koji su imali priliku sudjelovati u kvalitetnim postupcima mirenja i osobno se uvjeriti u njegove moguće pogodnosti.

Uz pomoć teorije i iskustava iz postojeće pravosudne prakse i prakse mirenja u RH i inozemstvu te provedenog empirijskog istraživanja, pokušala se provjeriti održivost disertacijskih teza. Svaka nova znanstvena teorija proizvod je prethodno potvrđene prakse.¹⁷ Cilj je bio ukazati na možebitnost preuveličanog straha i otpora mirenju i cijelom pratećem pokretu mirnog rješavanja sporova i na mogućnost da se na mirenje gleda kao na poziv hrvatskom pravosudnom sustavu i pravnoj profesiji na nužne prilagodbe i redizajn. U tom pogledu, pokušao se potvrditi potencijali mirenja i njegovih postulata, kao alata za možebitno ostvarenje tog društveno važnog cilja.¹⁸

Dosadašnja iskustva zemalja u kojima je mirenje već značajno integrirano u sustav rješavanja sporova, upućuju na zaključak o tome da šira primjena mirenja i njegovih

¹² „Najveći problem u upravljanju promjenom je prevladavanje inercije statusa quo. Svaka promjena pomiče ljude izvan zone njihove ugone i zato joj se većina ljudi opire.“ WHITNEY, King Jr. and PALMER, Brien, *Making Change Work, Practical Tools for overcoming human resistance to change*, ASQ Quality Press, Milwaukee, 2004, str. 22.

¹³ Pravna profesija u svojoj sveukupnosti, uključujući i pravno obrazovanje, nalazi se pred najvećim izazovom u svojoj povijesti - poduprijeti nužne promjene ili nestati? Uz prenaplašenost sadržaja ove rečenice želi se ukazati na ozbiljnost stanja. Vidi, AUERBACH, Jerold S., *Resolving Disputes Without Lawyers*, Oxford University Press, Oxford, New York, Toronto, Melbourne, 1983, Preface, viii.

¹⁴ Najveći uspjesi u postupcima mirenja pred hrvatskim sudovima postignuti su od 2006. do 2008. Kroz to vrijeme mirenje je uvedeno u 6 trgovačkih sudova, 8 općinskih sudova te u Visoki trgovački sud RH, dok je u nekoliko predmeta provedeno i u Županijskom sudu u Zagrebu. Bilo je to "zlatno vrijeme" mirenja u hrvatskim sudovima s velikom perspektivom širenja na druge sudove. Cilj je bio koristiti sudove u kojima su se praktično nalazili svi tadašnji sporovi u zemlji, na način da se kroz sudske postupke mirenja s prednostima mirenja upozna što više korisnika pravosudnog sustava i da potom oni započnu s njegovim korištenjem i prije početka suđenja. U toj početnoj fazi, najuspješniji su bili Trgovački sud u Zagrebu, Visoki trgovački sud RH, Općinski građanski sud u Zagrebu i Općinski sud u Slavonskom brodu. Nekoliko stotina sudaca je educirano mirenju. U Trgovačkom sudu u Zagrebu i u Visokom trgovačkom sud RH korišteni su i medijatori koji nisu suci bili suci tih sudova. VTS RH je tada imao ukupno 23 medijatora i u prvoj godini je u postupcima mirenja riješio oko 150 predmeta. (Op.a.)

¹⁵ Početni entuzijizam i relativni uspjeh mirenja u sudovima ugašen je usvajanjem procesne odredbe čl. 186.d st. 3. Zakona o parničnom postupku („Narodne novine“ broj 84/08; dalje ZPP), prema kojoj samo suci mogu biti izmiritelji u sudovima. Od tog dana broj sudaca izmiritelja primjerice u VTS RH, sveden je na beznačajnu brojku. Zanimljivo je da je odredbama ZPP-a mirenje formalno uvedeno u sve sudove pod pritiskom EU, ali je tihim otporom postignuto da se sva takva moguća nastojanja učine neprihvatljivima. (Op.a.)

¹⁶ Vidi, FULLAN, Michael, *Change Leader, Learning to Do What Matters Most*, Jossey-Bass, San Francisco, 2011., str. 3.

¹⁷ „...don't try to figure out someone else's theory but rather use practice to get a theory, and more directly use practice to discover strategies that work. The source of creative breakthroughs is learning about and from practice, not theory. (...) ...the scientific method „depends not on imagination but on discovery, by which he means that you do not imagine or „theorize“ the next creative idea, but rather you discover it through reflective practice and insight and then develop it further.“ Vidi, FULLAN, Michael, *ibid.*, str. 12-13.

¹⁸ „The best way to predict the future is to invent it.“ KAY, Alan, *ABA Committee on Research About the Future of the Legal Profession*, 2002., <http://www.abanet.org/lawfutures/report2002/>, str. 1.

postulata u tradicionalni sustav rješavanja sporova, predstavlja najbrži, najekonomičniji i najefikasniji oblik reforme pravosuđa. Drži se da svako kašnjenje u odgovarajućem odgovoru, pravosudni sustav i pravnu profesiju te njihove korisnike, kao i cijelo društvo, dovodi u sve teži položaj.

Navedena disertacija je pošla od pretpostavke da tradicionalni sustav rješavanja sporova zbog svoje disfunkcionalnosti i neefikasnosti generira nezadovoljstvo korisnika i negativnu javnu percepciju. Zato se pa i uz pomoć navedenog istraživanja provedenog 2012., pokušalo provjeriti ovu pretpostavku. Pokušalo se utvrditi opiru li se pravnici doista potrebnim promjenama ili su ipak već danas i u kojoj mjeri, prepoznali potencijal novog instituta (fenomena) u svijetu rješavanja sporova. To se pokušalo provjeriti kroz ocjenu ispitanika o njihovoj percepciji i dojmovima o parničnom postupku i postupku mirenja.

Većina normativnih i zapravo parcijalnih zakonodavnih reformi, bila je i jest, u pravilu usmjerena na povećanje efikasnosti neefikasnog sudskog sustava. Na taj način ove reforme su u pravilu u službi održavanja potreba samog sustava, a izostaju ozbiljniji naponi i rješenja usmjerena prema zadovoljavanju interesa i potreba korisnika tog sustava. Pretpostavlja se da mirenje i njegovi postulati mogu biti generator promjena u svakodnevnom radu pravnih profesionalaca i u pravosuđu te da imaju kapacitet mijenjanja i dopunjavanja postojećeg modela/filozofije rješavanja sporova. Sadašnji model koji se temelji isključivo na pravnoj zaštiti, mogao bi se dopuniti modelom u kojem stranke preuzimaju aktivnu ulogu u postupku i u rješavanju vlastitih sporova. Kroz takav pristup pravosuđe bi moglo prestati biti isključivo atribut i ekspresija državne vlasti praćene strogom formom postupka i strogim postupanjem njegovih provoditelja i moglo bi u punom smislu poprimiti obilježja javnog servisa građanima.¹⁹ Takav sustav rješavanja sporova mogao bi snažno umanjiti negativnu javnu percepciju²⁰ o sudskom sustavu i pravnoj profesiji, vratiti puno povjerenje stranaka u njih²¹ i time posredno doprinijeti stvarnom boljitku cjelokupnog društva.

2. Ciljevi provedenog istraživanja

Osnovni cilj ovog empirijskog istraživanja bio je kroz percepciju²² i dojmove²³ pripadnika pravne profesije o parničnom postupku i postupku mirenja te kroz njihovu ocjenu o prilagođenosti tih postupaka njihovim potrebama (i posredno, potrebama njihovih stranaka), provjeriti je li mirenje među njima, a time posljedično i u pravnom sustavu, već zauzelo pozicije koje upućuju na njegov potencijal nositelja promjena u pravosuđu i pravnoj profesiji ili su takve ocjene preuranjene. Prilagođenost ovih postupaka potrebama pravnika, promatrana je kroz više obilježja koji se uz njih vezuju: profesionalno zadovoljstvo s postupkom, zadovoljstvo s radom treće neutralne osobe (suca ili izmiritelja) i zadovoljstvo s konačnim rezultatom ovih postupaka kojima se oni okončavaju. Jednako tako istražena su i njihova saznanja i dojam o zadovoljstvu stranaka s kojima su došli u kontakt u tim postupcima. Kroz percepciju i stavove pravnika željelo se doći do osnovnih sličnosti i razlika ovih postupaka, kao i njihovih osnovnih prednosti i nedostataka.

U tu svrhu pripremljeni su odgovarajući mjerni instrumenti anketnog tipa pomoću kojih

¹⁹ MENKEL MEADOW, Carrie, *Whose Dispute is It Anyway? A Philosophical and Democratic Defense of Settlement*, *Georgetown Law Journal*, September, 1995, str. 6.

²⁰ Vidi, MCSHANE, John V., *Companion and Professional Bible for Every Lawyer!* <http://www.amazon.com/Transforming.Practices-Finding-Satisfaction-Legal/dp/160442>, 6. siječnja 2011.

²¹ Vidi, MCSHANE, John V., *Companion and Professional Bible for Every Lawyer!* <http://www.amazon.com/Transforming.Practices-Finding-Satisfaction-Legal/dp/160442>, 6. siječnja 2011.

²² *Percepcija, opažanje* (engl. *perception*) je proces kojim mozak organizira podatke dospjele iz raznih osjetila i interpretira ih tvoreći smislenu cjelinu. Percepcija nam omogućuje da razne mrlje boje vidimo kao određeni predmet, da mnoštvo zvukova čujemo kao govor, da kombinaciju slatkog, kiselog i ostalih okusa okusimo kao određeno jelo, itd. (wikipedija).

²³ *Dojam*, doživljaj izazvan neposrednim opažanjem predmeta, prirode ili situacije (engl. *impression*; wikipedija).

se pokušalo kvantificirati razliku u percepciji i dojmovima spram oba postupka. Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku koji je uključio različite kategorije pravnih stručnjaka iz gotovo svih grana prava. Ovakav postupak omogućio je evaluaciju oba načina rješavanja sporova, njihovu prihvaćenost u pravnoj populaciji te uvid u specifičnosti stavova karakterističnih skupina pravnika prema toj problematici.

Ovo istraživanje utemeljeno je na brojnim istraživanjima ove vrste provedenim u SAD-u. Sva raspoloživa istraživanja ove vrste bila su usmjerena isključivo prema korisnicima usluga pravnog sustava i pravne profesije. Posebnost ovog istraživanja je njegova usmjerenost isključivo na pravnike. Takav pristup nije izabran slučajno. Cilj je bio utvrditi stvarnu percepciju i dojam pravnika o ovim pitanjima upravo zato, jer je riječ o populaciji zaduženoj za održavanje pravnog sustava od koje se generalno očekuje da je protiv izvansudskih neformalnih načina rješavanja sporova.

3. METODOLOŠKI OKVIR

3.1. Istraživačke teze

Provedenim istraživanjem željelo se vrijednosnim ocjenjivanjem mirenja među pripadnicima pravne profesije, provjeriti je li ono u pravnom sustavu Republike Hrvatske i među pravnim profesionalcima prihvaćeno ili nije, i u kojoj mjeri. Pri tome se pošlo od pretpostavke da pravna profesija više podupire tradicionalne načine rješavanja sporova, odnosno da je protiv izvansudskih neformalnih načina rješavanja sporova, među kojima je mirenje najistaknutije.

Da bi ovi tezu provjerili, za ispitanike pravnike pripremljena su pitanja uz pretpostavku da će iz njihovih odgovora biti moguće izvesti određene relevantne zaključke. Tako su pored općenitih pitanja čiji je cilj bio identificirati ispitanike po spolu, godinama, iskustvu u parničnom postupku i postupku mirenja te kojoj grani pravne profesije pripadaju, postavljena i pitanja: o razlozima za opredjeljivanje za parnični postupak odnosno za postupak mirenja, o zadovoljstvu parničnim postupkom i postupkom mirenja, sucem ili izmiriteljem, presudom u parnici ili nagodbom u mirenju, najvažnijim prednostima i nedostacima ovih postupaka, povjerenjem u jedan i drugi postupak i neutralne voditelje tih postupaka te željom za ponovnim korištenjem i preporukom ovih postupaka drugima. Na temelju dosadašnjih saznanja očekivalo da će pravni stručnjaci kroz percepciju i dojmove o elementima sadržanim u postavljenim pitanjima, vrijednosno povoljnije percipirati parnični postupak u odnosu na postupak mirenja.

Anketna pitanja postavljena su na način da pozitivan smjer vrednovanja jasno označava načelnu prihvaćenost i povoljnu procjenu, odnosno implicira takvo vrednovanje koje upućuje na prilagođenost pojedinog postupka potrebama ispitanika. Primjerice, ako pravnik drži da parnični postupak ili mirenje u većoj mjeri doprinosi unaprjeđenju komunikacije među strankama u postupku, tada to nije samo sud o objektivnoj učinkovitosti postupka, već također i izraz preferencije, imajući pritom u vidu da je postizanje bolje komunikacije među strankama u postupku željeni, odnosno očekivani cilj kojemu se teži.

Kroz analizu istraživanja usmjerilo se i na obilježja koja čine percepciju i dojmove ispitanika o razlikama između parničnog postupka i postupka mirenja. Riječ je o eksplorativnom pristupu, usmjerenom na utvrđivanje karakterističnih percepcijskih obrazaca i odrednica koji će ukazati na to kako ispitanici percipiraju spomenute razlike. Na opisani način pokušalo se sveukupno naći odgovore na pitanja "koliko?", "što" i "kako?"

Različite percepcijske i dojmovne dimenzije koje su utvrđene na ovaj način, mogu se smatrati osnovnim sadržajem potreba prema kojima pravni stručnjaci, a vjerojatno također i javnost općenito, doživljavaju i prosuđuju različitost ove dvije vrste rješavanja sporova.

Istraživanjem su detaljnije ispitani i neki drugi aspekti vezani kako uz parnični postupak tako i uz mirenje. Oni nisu vezani uz određene teze, već za njih pružaju validacijski okvir i doprinose uvidima o posebnostima proučavane pojave. Odgovori ispitanika na ta pitanja prikazani su u nalazima jednostavnim deskriptivnim tehnikama i tumačenjem povezanim s ostalim prikupljenim podacima.

3.2. Instrumenti mjerenja

Ispitanici su odgovarali na upitnik koji je sadržavao sveukupno dvadeset šest pitanja o parničnom postupku i postupku mirenja. Na dio pitanja o svakom od njih, odgovarali su samo ispitanici koji su imali iskustva s pojedinim postupkom, dakle, koji su u njima izravno sudjelovali. Opću i usporednu procjenu oba postupka rješavanja sporova, dali su svi ispitanici uključeni u istraživanje, bez obzira na vlastito iskustvo (svih 263 ispitanika).

Subjektivni dojam i percepciju moguće je steći i o onome u čemu nemamo iskustva. Ljudski mozak stvara dojmove i percipira okolinu, predmet i događaje oko sebe i automatski i stvara u djeliću sekunde svoj sud o njima ponekad a priori, bez izravnog iskustva i bez dostatnih podataka, i utemeljuje ga na ranije stečenim osobnim saznanjima i iskustvima koje s tim može dovesti u vezu.

Istraživanje je koncipirano na način da je upitnik poslan podjednakom broju predstavnika svih grana pravne profesije i približno jednakom broju onih koji imaju iskustva s parničnim postupkom i postupkom mirenja i onima koji ga nemaju, s ciljem dobivanja što vjerodostojnijih i uravnoteženijih odgovora u svojoj ukupnosti. Na taj način se primjerice htjelo izbjeći da oni ispitanici koji imaju iskustvo s ovim postupcima, zbog svog iskustvenog favoriziranja naprave neravnotežu. Drugim riječima, pošlo se od toga i da pravnici ili budući pravnici koji još nisu imali osobno iskustvo s parničnim postupkom i postupkom mirenja, percipiraju ili imaju dojam o oba postupka na temelju njihovih ukupnih saznanja bilo kroz studiranje prava, bilo kroz učenje ili predavanje, bilo kroz osobno zanimanje, pa i slušanje o iskustvima drugih o tim postupcima. Jednako tako, o oba postupka svoju percepciju imaju ne-pravnici, koji nikada nisu sudjelovali ni u jednom od tih postupaka, a koji nisu uključeni među ispitanike.

Istraživanje je zbog jednostavnosti, brzine i ekonomičnosti usmjereno samo na pravnike. Zato je među ispitanike uvršteno što je god moguće više osoba iz različitih pravnih grana. Zastupljenost studenata i mladih pravnika doprinijelo je istraživanju dobro. Iskustvo, kao i rezultati ovog istraživanja, potvrdili su da mlađi ljudi, ne samo pravnici ili budući pravnici već i ne-pravnici, radije i snažnije prihvaćaju novine pa i ideju mirenja od njihovih starijih kolega. Jednako tako, pravni praktičari, primjerice suci i odvjetnici, svakodnevno slušaju stranke s kojima rade, ali i njihove percepcije i dojmove o parnici i o mirenju. Zato je u upitnik stavljeno pitanje vezano uz mišljenje o percepciji i dojmovima stranaka i na taj način su se dobila posredna saznanja pravnih praktičara, kada već stranke nisu mogle biti uključene u ovo istraživanje²⁴ (Kako vaše stranke percipiraju parnicu ili mirenje?).

Parnični postupak i mirenje uspoređeni su prema 16 karakteristika u širokom sadržajnom rasponu, od toga, koliko svaki od njih doprinosi unaprjeđenju komunikacije tijekom postupka, koliko dopušta aktivnu ulogu stranaka u postupku, koliko smanjuje vjerojatnost nastanka novih sporova koji mogu proizaći iz nezadovoljstva rješavanjem trenutnog spora ili koliko postupak svojim ishodom doprinosi dobrovoljnom ispunjenju obaveza koje proizlaze iz postupka. Na ovaj način obuhvaćene su kako karakteristike postupka tijekom njegova trajanja tako i njihova naknadna učinkovitost. Ispitana je i prilagođenost postupaka tzv. ljudskoj dimenziji, uzimajući u obzir ne samo zadovoljstvo stranaka u postupku, već i one apstraktnije humanističke ideale, poput utvrđivanja istine i

²⁴ Pitanja broj 29., 30. i 31.

ostvarenja pravednog rješenja.

Svaku od ovih karakteristika ispitanici su procjenjivali na ljestvici od pet stupnjeva gdje ocjena "1" označava stav "sasvim se ne slažem", a ocjena "5" označava stav "u potpunosti se slažem." Kada se za pojedinu karakteristiku oduzme ocjena koju je ispitanik dao parničnom postupku od one koju je dao postupku mirenja, preostala je numerička razlika koja ukazuje na razlike u percepciji ta dva postupka. Na primjer, ako je ispitanik ocjenom "5" ocijenio da mirenje doprinosi unaprjeđenju komunikacije među strankama, a parnični postupak je po istoj karakteristici ocijenio ocjenom "4", preostaje razlika koja iznosi "1", iz čega proizlazi da taj ispitanik smatra kako mirenje nešto više doprinosi unaprjeđenju komunikacije među strankama nego parnični postupak. Veća razlika u procjeni jednog i drugog postupka na taj način bila bi zabilježena kao veći numerički iznos razlike u percepciji. Ovakvu jednostavnu mjernu ljestvicu u nastavku skraćeno nazivamo *ljestvicom prilagođenosti potrebama*.

Sve ispitane karakteristike unutar ljestvice prilagođenosti potrebama verbalizirane su u afirmativnom obliku i sadržajno određene tako da upućuju na pozitivan ili priželjkivan učinak "idealnog", poželjnog pravnog postupka rješavanja sporova. Zbroji li se iznos razlika u percepciji za sve ispitane karakteristike, dolazi se do numeričke ljestvice kojom se ujedno kvantificira stav ispitanika o tome koliko je po njima pojedini postupak bolji, odnosno više prilagođen trenutnim potrebama. Ako je rezultat ispitanika na toj ljestvici veći od nule, može se zaključiti da je osoba više sklona postupku mirenja, a ako je njen rezultat manji od nule, riječ je o većoj privrženosti parničnom postupku kao "idealnom" načinu rješavanja sporova. Ako je rezultat nekog ispitanika jednak ili vrlo blizak nuli, zaključuje se da on ne uviđa veliku razliku između parničnog postupka i mirenja, odnosno da im je podjednako sklon kada je riječ o procjeni njihove poželjnosti i prilagođenosti.

Heterogenost stavova o razlikama između parničnog postupka i postupka mirenja ispitane su eksplorativnom metodom. Njeno obilježje nije testiranje čvrstih pretpostavki, već pronalaženje interpretativnog okvira koji može postati osnova za postavljanje teorijskih teza. Tehnika analize podataka u ovom radu je multivarijantna faktorska analiza kojom se utvrđuje osnovna višedimenzionalnost prostora mjerenja. Odgovori koje ova analiza daje, govore o tome koje su osnovne latentne odrednice ukupnog stava prema nekom predmetu mjerenja.

3.3. Uzorak

Ciljana populacija ovog istraživanja su pravnici građansko-pravnog usmjerenja. Među njima su oni koji su se tijekom svog obrazovanja pripremali za rješavanje sporova u različitim postupcima (studenti i nezaposleni pravnici) ili koji su u sustavu pravnog obrazovanja pripremali buduće pravnike za obavljanje njihove profesije (profesori prava i asistenti), kao i pravnici koji u ovom pogledu već imaju manja ili veća praktična iskustva (suci, odvjetnici, korporativni pravnici i dr.). Iz njega su ovom prilikom sasvim slučajno isključeni javni bilježnici i upravni pravnici, te zbog razumljivih razloga svi pravnici koji se bave isključivo kaznenom granom prava.

Tabela 1. - STRUKTURA ISPITANIKA PREMA NE/AKTIVNOM OBAVLJANJU PRAVNIČKIH POSLOVA

	N	%
Odvjetnici	69	26
Korporativni pravnici	49	19
Suci	45	17
Sudski savjetnici	33	13
Studenti prava	16	6
Profesori ili asistenti	12	5
Vježbenici	10	4
Pravni savjetnici	6	2
Nezaposleni pravnici	3	1
Nisu odgovorili	5	2
Ostali ²⁵	15	6
Ukupno	263	100

Uzorak istraživanja ove ciljane populacije zbog objektivnih ograničenja prigodnog je tipa. Obuhvatio je populaciju pravnih stručnjaka s obzirom na granu pravne profesije, zvanje, spol, dob, radno iskustvo i druge karakteristike. Pri oblikovanju uzorka vodilo se računa o postizanju podjednake zastupljenosti svih grana pravne profesije. Taj cilj želio se postići na način da je otprilike podjednak broj upitnika poslan na adresu podjednakog broja pravnika iz svih grana pravne profesije.²⁶ Pri tome, naglasak je dan pripadnicima triju najbrojnijih grana pravne profesije: sucima, odvjetnicima i korporativnim pravnicima.

Prigodni uzorak ima svoja ograničenja. Nije podoban za poopćavanje nalaza, jer se temelji na nekontroliranom i *ad hoc* odazivu ciljane populacije. Ispitanici su donekle kontrolirani na način da su se pozivi na sudjelovanje u istraživanju slali podjednako različitim pravničkim profesijama i skupinama. Nalazi istraživanja temelje se na odgovorima 263 ispitanika i predstavljaju značajan uvid u način razmišljanja pripadnika pravne profesije, a posebno u neke karakteristične razlike među skupinama prema pravnom zvanju.

Njihova je struktura sljedeća: najviše ispitanika je radno aktivno, u životnoj dobi između 30-40 godina života (39%), odnosno između 40-50 godine života (22%), dok je gotovo podjednak broj onih koji pripadaju mlađoj dobnoj skupini (ispod 30 godine života, njih 16%) i onoj iznad 50 godina (18%). Tek 5 % ispitanika pripada najstarijoj dobnoj skupini, onoj iznad 60 godina života. Gledajući pravničko iskustvo, najviše je onih u skupini između 10 do 20 godina iskustva u struci (27%), potom onih s 5 do 10 godina (22%) i 20 do 30 godina (22%). Približno je podjednak broj onih s najmanje radnog iskustva, tj. do šest mjeseci radnog staža (22 ispitanika), te onih s najviše iskustva, odnosno iznad 30 godina staža (23 ispitanika). Dakle, pretežiti broj ispitanika aktivno obavlja pravničke poslove, srednje je životne dobi i priličnog iskustva u struci.

Istraživanje je provedeno u vremenu od 1. ožujka do 1. svibnja 2012. Ispitanicima se pristupilo putem interneta (80%), predajom upitnika izravno ruke i poštom na osnovu dostupnih adresa (10%) te ciljano, *snow-balling* metodom (10%). Distribuirano je 700 upitnika; povrat je bio 37% ili 263 valjano ispunjenih upitnika.

²⁵ Ostali: stručni suradnici, zastupnici javne ili lokalne uprave, pravnici u udrugama i sindikatima.

²⁶ U finalnu obradu ušlo je 263 upitnika ili 37%, od toga 212 pravnih praktičara (69 odvjetnika, 49 korporativnih pravnika, 45 sudaca, 6 pravna savjetnika, 10 vježbenika), 46 ostalih pravnika ili budućih pravnika (16 studenata prava, 12 profesora i asistenata prava, 3 nezaposlena pravnika, 15 ostalih /vidi Tabelu 1.) i 5 ih nije odgovorilo pitanje kojoj grani profesije pripadaju, premda se iz sadržaja njihovih odgovora da zaključiti da je riječ o pravnicima.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

4.1. Prilagođenost postupka rješavanja sporova potrebama njegovih korisnika

Rezultati primjene prethodno opisane *ljestvice prilagođenosti potrebama* pokazuju da je sklonost pripadnika pravne struke uvelike nagnuta na stranu postupka mirenja. Tek 4% ispitanih smatra da je parnični postupak prema ispitanim obilježjima sveukupno prikladniji od postupka mirenja, dodatnih 2% ispitanih u tom pogledu ne vidi neku veliku razliku između jednog i drugog, dok se preostalih 94% načelno svrstava na stranu mirenja, poneki u manjoj a poneki u većoj mjeri. Prosječna vrijednost na ljestvici prilagođenosti potrebama iznosi 1.81, što znači da se postupak mirenja na standardnoj ljestvici procjene od pet stupnjeva najčešće ocjenjivao gotovo dva stupnja prikladnijim od parničnog postupka.

U nastavku su tablično prikazani odgovori ispitanika na pitanja kojima su procjenjivali parnični postupak i mirenje. Vidljivo je da ih većina (ovisno o tvrdnji između 63 i 90%, prosječno 80% za sve tvrdnje) izražava slaganje sa svim tvrdnjama kada procjenjuju postupak mirenja. Najmanji postotak slaganja, 63% je za tvrdnju „Postiže zadovoljstvo svih stranaka u postupku“, a najviši, 90% za tvrdnju „Doprinosi unapređenju komunikacije među strankama.“ Ispitanici su suzdržaniji ili izražavaju neslaganje kad je riječ o odnošenju istih tvrdnji na parnični postupak. Prosječna vrijednost na ljestvici prilagođenosti potrebama sažeta je način da bi se moglo izraziti tu razliku. Tvrdnje su u Tablici 1. navedene descendentno, počinju s najvećim i završavaju s najmanjim percipiranim razlikama između parničnog postupka i postupka mirenja.

Tabela 2. – USPOREDNA LJESTVICA PRILAGOĐENOSTI POTREBAMA – prosječne vrijednosti (ne/slaganje s tvrdnjama vezanim uz mirenje i parnični postupak: "-" neslaganje, "0" neutralnost, "+" slaganje). Slaganje s tvrdnjama vezanim uz mirenje i parnični postupak ("-" neslaganje, "0" neutralnost", "+" slaganje) te razlika izražena kao prosječna vrijednost na usporednoj ljestvici prilagođenosti potrebama

	Mirenje			Parnični postupak			Razlika
	-	0	+	-	0	+	Prosjek
Doprinosi unapređenju komunikacije među strankama	1%	9%	90%	65%	26%	8%	2.4
Smanjuje početnu suprotstavljenost među strankama	4%	17%	79%	68%	26%	6%	2.3
Stranke nemaju osjećaj pobjednika i pobijeđenoga	2%	22%	76%	38%	43%	19%	2.3
Doprinosi iznošenju i upravljanju emocijama stranaka	2%	12%	86%	70%	23%	7%	2.3
Doprinosi dobrovoljnom ispunjenju u postupku preuzetih obaveza	2%	10%	88%	40%	31%	29%	2.1
Postiže zadovoljstvo svih stranaka u postupku	10%	28%	63%	44%	32%	25%	2.1
Omogućuje sačuvati odnos stranaka u sporu	0%	13%	87%	33%	38%	28%	2.0
Smanjuje vjerojatnost nastanka novih sporova između istih stranaka	3%	17%	80%	58%	31%	11%	1.9
Stranke kontroliraju postupak i rješenje spora	1%	17%	82%	62%	28%	10%	1.9
Pridonosi zadovoljstvu stranaka sustavom rješavanja sporova	5%	17%	78%	58%	32%	10%	1.8
Omogućuje aktivnu ulogu stranaka u sporu	6%	21%	73%	32%	42%	27%	1.7
Stranke se tretira na ljudski način i s poštovanjem	4%	17%	78%	73%	20%	7%	1.4
Bitno doprinosi zadovoljstvu svojim poslom	4%	22%	75%	69%	26%	5%	1.4
Pridonosi realističnosti očekivanja stranaka u sporu	2%	13%	84%	65%	29%	6%	1.3
Sadrži svima razumljiva pravila i procedure	4%	21%	75%	36%	44%	20%	1.1
Vodi prema utvrđenju istine i postizanju pravde	4%	19%	78%	51%	40%	9%	1.1

Dobiveni rezultati također upućuju na to da prihvaćenost postupka mirenja među pravnicima nije jednaka među svim kategorijama pravnika niti je neovisna o drugim njihovim obilježjima. U pogledu usporedbe prema s iskustvom s parničnim postupkom, odnosno postupkom mirenja, analizirane su samo dvije skupine: oni koji imaju iskustva samo s parničnim postupkom i oni koji imaju iskustva i s parničnim postupkom i postupkom mirenja. Samo je 6 ispitanika koji imaju iskustva samo s postupkom mirenja. Premalo ih je, zato analiza te skupine ne omogućuje valjano zaključivanje.

Tabela 3. - USPOREDBA RAZLIKA U PROCJENAMA PRILAGOĐENOSTI POTREBAMA IZMEĐU ISPITANIKA KOJI SU IMALI ISKUSTVA SAMO U PARNIČNOM POSTUPKU I ISPITANIKA KOJI SU IMALI ISKUSTVA I U PARNIČNOM POSTUPKU I U MIRENJU (pozitivna razlika ukazuje na bolju procjenu postupka mirenja u odnosu na parnični postupak).

	Samo parnični postupak (N=130)	Mirenje i parnični postupak (N=104)	Razlika je statistički značajna na razini od 95% (DA/NE)
Doprinosi unapređenju komunikacije među strankama	2,2033	2,6162	Da
Doprinosi iznošenju i upravljanju emocijama stranaka	2,1789	2,3646	Ne
Pridonosi realističnosti očekivanja stranaka u sporu	1,1138	1,5806	Da
Smanjuje početnu suprotstavljenost među strankama	2,1803	2,4639	Ne
Omogućuje aktivnu ulogu stranaka u postupku	1,4628	1,7708	Ne
Sadrži svima razumljiva pravila i procedure	0,8279	1,3053	Da
Stranke se tretiraju na ljudski način i s poštovanjem	1,2417	1,5258	Ne
Stranke kontroliraju postupak i rješenje spora	1,6694	2,0619	Da
Omogućuje sačuvati odnos stranaka u sporu	1,7213	2,2766	Da
Smanjuje vjerojatnost nastanka novih sporova između istih stranaka	1,7417	2,0316	Ne
Vodi prema utvrđenju istine i postizanju pravde	1,1083	1,0957	Ne
Stranke nemaju osjećaj pobjednika i pobijeđenoga	2,1393	2,4945	Ne
Postiže zadovoljstvo svih stranaka u postupku	1,9268	2,3077	Da
Doprinosi dobrovoljnom ispunjenju u postupku preuzetih obveza	1,9587	2,2979	Ne
Bitno doprinosi zadovoljstvu svojim poslom	1,2966	1,4043	Ne
Pridonosi zadovoljstvu stranaka sustavom rješavanja sporova	1,6417	1,7553	Ne

Testiranje razlika između skupina, provedeno je statističkim t-testom za velike nezavisne uzorke. Testiranje je provedeno u programu SPSS v17.

Iako i ispitanici koji su sudjelovali samo u parničnim postupcima i ispitanici koji su sudjelovali i u parničnim postupcima i u postupcima mirenja, na svim tvrdnjama bolje procjenjuju postupak mirenja, u 6 od 16 tvrdnji ispitanici koji su imali iskustva s postupkom mirenja, još bolje procjenjuju postupak mirenja nego ispitanici koji su imali iskustvo samo s parničnim postupcima.

Tabela 4. - USPOREDBA RAZLIKA U PROCJENAMA PRILAGOĐENOSTI POTREBAMA IZMEĐU ISPITANIKA MUŠKOG I ISPITANIKA ŽENSKOGA SPOLA (pozitivna razlika ukazuje na bolju procjenu postupka mirenja u odnosu na parnični postupak).

	Žene (N=163)	Muškarci (N=100)	Razlika je statistički značajna na razini od 95% (DA/NE)
Doprinosi unapređenju komunikacije među strankama	2,5833	2,2065	Ne
Doprinosi iznošenju i upravljanju emocijama stranaka	2,4539	2,0323	Da
Pridonosi realističnosti očekivanja stranaka u sporu	1,4161	1,1304	Ne
Smanjuje početnu suprotstavljenost među strankama	2,4605	2,1522	Ne
Omogućuje aktivnu ulogu stranaka u postupku	1,8816	1,2637	Da
Sadrži svima razumljiva pravila i procedure	1,2763	0,8352	Ne
Stranke se tretiraju na ljudski način i s poštovanjem	1,5844	1,1573	Da
Stranke kontroliraju postupak i rješenje spora	2,0260	1,6559	Da
Omogućuje sačuvati odnos stranaka u sporu	2,0993	1,7802	Ne
Smanjuje vjerojatnost nastanka novih sporova između istih stranaka	2,0066	1,6966	Ne
Vodi prema utvrđenju istine i postizanju pravde	1,2848	0,7753	Da
Stranke nemaju osjećaj pobjednika i pobijeđenoga	2,4145	2,1149	Ne
Postiže zadovoljstvo svih stranaka u postupku	2,2133	1,8889	Ne
Doprinosi dobrovoljnom ispunjenju u postupku preuzetih obveza	2,2467	1,9451	Ne
Bitno doprinosi zadovoljstvu svojim poslom	1,4733	1,1932	Ne
Pridonosi zadovoljstvu stranaka sustavom rješavanja sporova	1,9536	1,4270	Da

Testiranje razlika između skupina provedeno je statističkim t-testom za velike nezavisne uzorke. Testiranje je provedeno u programu SPSS v17.

Iako i muškarci i žene bolje procjenjuju postupak mirenja, u 6 od 16 tvrdnji žene još bolje procjenjuju postupak mirenja nego muškarci.

Tabela 5. - USPOREDBA RAZLIKA U PROCJENAMA PRILAGOĐENOSTI POTREBAMA IZMEĐU ISPITANIKA RAZLIČITE DOBI (pozitivna razlika ukazuje na bolju procjenu postupka mirenja u odnosu na parnični postupak).

	do 30 g. (N=42)	30 - 40 g. (N=101)	40 - 50 g. (N=57)	50 - 60 g. (N=48)	Razlika je statist. značajna na razini od 95% (DA/NE)
Doprinosi unapređenju komunikacije među strankama	2,7368	2,1939	2,6909	2,5682	Ne
Doprinosi iznošenju i upravljanju emocijama stranaka	2,3421	2,1915	2,3818	2,5111	Ne
Pridonosi realističnosti očekivanja stranaka u sporu	1,3421	1,4086	1,4074	1,0682	Ne
Smanjuje početnu suprotstavljenost među strankama	2,4474	2,2553	2,6852	2,2222	Ne
Omogućuje aktivnu ulogu stranaka u postupku	2,1053	1,6000	1,6545	1,4651	Ne
Sadrži svima razumljiva pravila i procedure	1,4211	1,0421	1,4815	0,6889	Ne
Stranke se tretiraju na ljudski način i s poštovanjem	2,0000	1,2784	1,5283	1,3333	Da
Stranke kontroliraju postupak i rješenje spora	2,1053	1,7500	1,9273	1,8667	Ne
Omogućuje sačuvati odnos stranaka u sporu	1,9730	1,7158	2,2182	2,3636	Da
Smanjuje vjerojatnost nastanka novih sporova između istih stranaka	1,8919	1,7263	2,3654	1,8667	Ne
Vodi prema utvrđenju istine i postizanju pravde	1,3889	1,0745	1,2264	0,9545	Ne
Stranke nemaju osjećaj pobjednika i pobijeđenoga	2,4324	2,0745	2,7170	2,2791	Ne
Postiže zadovoljstvo svih stranaka u postupku	1,9459	1,8404	2,5962	2,2444	Da
Doprinosi dobrovoljnom ispunjenju u postupku preuzetih obveza	2,0000	2,1263	2,4340	2,0000	Ne
Bitno doprinosi zadovoljstvu svojim poslom	1,4054	1,2421	1,6863	1,2727	Ne
Pridonosi zadovoljstvu stranaka sustavom rješavanja sporova	2,0811	1,5532	2,0943	1,6222	Ne

Testiranje razlika između skupina provedeno je jednostavnom analizom varijance. Testiranje je provedeno u programu SPSS v17. Iz analize je isključena dobna skupina iznad 60 godina starosti, zbog malog broja ispitanika u toj skupini (13).

Slično kao i kod usporedbe ostalih podjela ispitanika, tako se i kod komparacije ispitanika različite dobi, u svim dobnim skupinama bolje procjenjuje postupak mirenja, no kod nekih tvrdnji postoje dobne razlike u intenzitetu te razlike u procjenama. Zanimljivo je kako se kod mlađih ispitanika u većoj mjeri nego kod starijih prednost mirenja percipira u perspektivi poštovanja stranaka, dok stariji ispitanici veću prednost percipiraju u očuvanju odnosa i

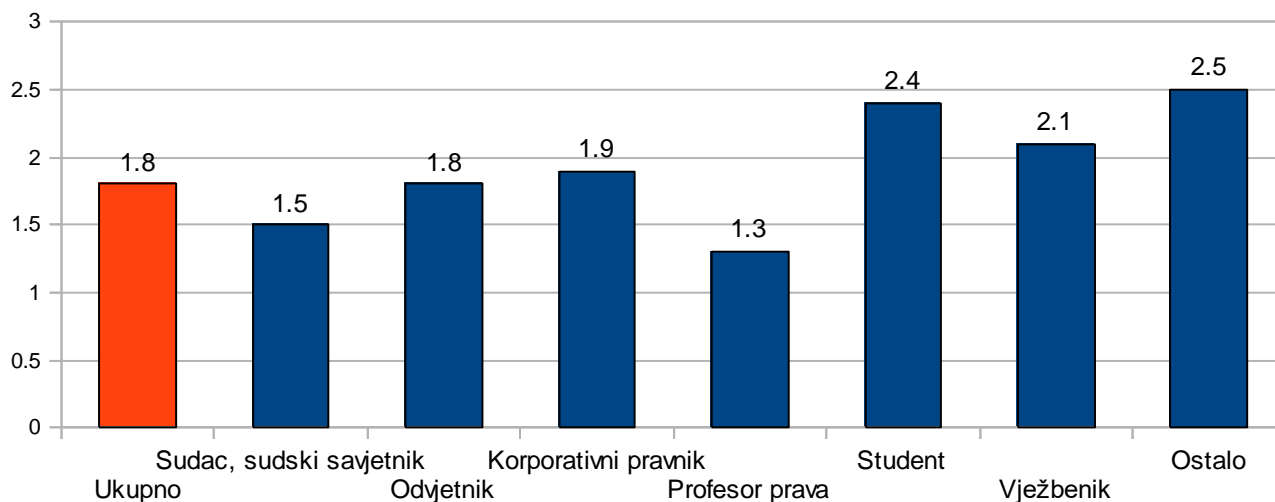
zadovoljstvu stranaka (Tabela 4.).

Primjerice, zanimljivo je da nešto veću prednost postupku mirenja nego parničnom postupku, daju ispitane osobe ženskog spola ($P=0.01$), iako su muškarci također procijenili mirenje primjerenijim od parničnog postupka (Tabela 5.).²⁷

Kad je riječ o pravnom zvanju i njegovom utjecaju na percepciju, rezultati istraživanja pokazuju da najmanju razliku između parničnog postupka i mirenja vide ispitani sveučilišni profesori i suci, slijede odvjetnici i korporativni pravnici koji se smještaju u sredinu, dok najveće razlike između dva postupka uočavaju studenti, vježbenici što upućuje na veću otvorenost mlađih ljudi prema postupku mirenja u odnosu na parnični postupak, te druge manje specifične kategorije pravnih stručnjaka. Ovaj nalaz označavamo samo kao vjerojatni trend, jer veličina uzorka odnosno zastupljenost pojedinih kategorija pravnika postavlja metodološka ograničenja koja nalažu oprez u zaključivanju. Kao statistički značajne razlike mogu se izdvojiti one između studenata i sudaca ($P = 0.013$) te nespecifičnih pravničkih zvanja i sudaca ($P < 0.001$), odvjetnika ($P = 0.035$) te sveučilišnih profesora ($P = 0.009$).

Iskustvo s postupkom mirenja također se može izdvojiti kao čimbenik koji je donekle povezan s percepcijom razlike i poželjnosti u odnosu prema parničnom postupku. Percepcija jednih i drugih, onih koji jesu sudjelovali u postupku mirenja i onih koji nisu sudjelovali, općenito je pozitivan, iako oni s iskustvom sudjelovanja uviđaju nešto veću razliku, odnosno više se priklanjaju postupku mirenja. Ovaj nalaz na rubu je formalne statističke značajnosti ($P = 0.066$) te ga također navodimo samo kao tendenciju, a ne čvrsto određujuću razliku.

Zaključno, rezultati istraživanja koji se odnose na ispitivanje prve teze pokazuju kako razlika u percepciji parničnog postupka i postupka mirenja postoji te kako su pripadnici pravne javnosti većinski uvjerljivo ocijenili da je postupak mirenja u većoj mjeri prilagođen postuliranim očekivanjima i potrebama, nego što je to slučaj s parničnim postupkom.

Slika 1. – Razlika između parničnog postupka i mirenja, prosječni rezultat na ljestvici prilagođenosti potrebama

²⁷ Ne može se govoriti da muškarci odbijaju mirenje ili prednost daju parničnom postupku, već samo da su nešto suzdržaniji u procjeni razlika mirenja u odnosu na parnični postupak. Ova razlika vjerojatno je općeg kulturološkog porijekla i povezana s osnovnim odrednicama rodnog identiteta.

4.2. Struktura percepcije razlika između parničnog postupka i mirenja

Ispitivanje unutrašnje strukture sklonosti prema jednom i drugom postupku rješavanja sporova, sastoji se od potrage za osnovnim, konzistentnim sklopovima razloga zbog kojih se netko opredjeljuje dati prednost parničnom postupku, odnosno, kako je mnogo češće slučaj, postupku mirenja. Analitičkim tehnikama izdvojeno je pet različitih dimenzija ili odrednica procjene razlike između postupka mirenja i parničnog postupka. Svaka od tih odrednica predstavlja konzistentnu percepcijsku orijentaciju, specifičan i iznutra sukladan model razmišljanja, te nosi prigodan skraćeni naziv koji okvirno upućuje na njen sadržaj. Sa svakom od dimenzija opisanih u nastavku, pojedini ispitanik se slaže ili ne slaže, u većoj ili manjoj mjeri, pozicionirajući se tako prema procjenjivanim pravnim postupcima rješavanja sporova.

Izdvojene su sljedeće osnovne odrednice o razlici između parničnog postupka i postupka mirenja²⁸:

F1 "Prednost zadovoljnih stranaka"

Ispitanici razlikuju postupak mirenja od onog parničnog prije svega po postizanju većeg zadovoljstva stranaka u postupku. Pritom naglašavaju kako je to rezultat činjenice da postupak mirenja omogućava završetak spora u kojem nema osjećaja pobjednika i poraženog. Smatra se da zadovoljstvo tijekom postupka i ishodom spora u situacijama kad nisu ni ostvareni, ali ni izgubljeni svi interesi, doprinosi većem zadovoljstvu stranaka ukupnim sustavom rješavanja sporova. Vjeruje se da se vjerojatnost i trošak potencijalnih budućih sporenja smanjuje, upravo zbog zadovoljstva stranaka postignutim ishodom. One će tada biti sklonije dobrovoljno ispunjavati obaveze preuzete u postupku. Zadovoljna stranka ovdje se ne sagledava samo kao cilj za sebe, već njeno zadovoljstvo pogoduje i samom pravnom sustavu izravno kroz smanjenje troškova i posredno kroz podizanje povjerenja njegovih korisnika u čitav pravni sustav.

F2 "Temeljne društvene prednosti"

Dio ispitanika razliku između parničnog postupka i mirenja, uviđa prije svega u boljoj prilagođenosti postupka mirenja nekim općim humanističkim i demokratski usmjerenim principima. Riječ je naravno, o odnosu prema strankama u postupku i uvažavanju njihovog položaja u sporu. Sastavni dio ovog stava je da mirenje u većoj mjeri nego parnični postupak, tretira stranke na ljudski način. Jedan od načina kako se to postiže su jednostavnija, svima razumljiva pravila i procedure postupka. U konačnici se doživljava kako upravo humaniziranost čitavog postupka prema ljudima koji se nađu u situaciji pravnog sporenja i otvorenost prema njihovom nesnalaženju unutar pravnog sustava, najbolje vodi prema utvrđivanju istine i pravde, mnogo bolje nego je to moguće kroz parnični postupak, zbog njegovih implicitnih ograničenja u tom pogledu.

F3 "Uključenost stranaka u postupak"

Ispitanici su skloni procjenjivati razlike između dva pravna postupka prema tome koliko oni omogućuju strankama da upravljaju njihovim tijekom u onom više tehničkom pogledu, za razliku od onog postupanja u kojem se rješavanje spora u potpunosti prepušta pravnom zastupniku (pravnicima). Mirenje se tako češće doživljava kao vrsta postupka u kojoj stranka može preuzeti aktivnu ulogu, nadzirati njegov tijek i tijek donošenja konačnog

²⁸ Eksploratorna faktorska analiza provedena je metodom *maximum likelihood* s oblimin (kosokutnom) rotacijom faktora na 263 ispitanika na razlici između procjena parničnog postupka i procesa mirenja, odnosno na ukupno 16 varijabli, čestica. Postotci objašnjene varijance po faktorima su sljedeće: F1 14,3%, F2 11,3%, F3 8,1%, F4 7,2% i F5 5,6%, to jest ukupno 46,5% varijance objašnjene dobivenim faktorima. Za provedbu faktorske analize korišten je softver R 2.10.1.

rješenja nego je to slučaj kod uključenosti stranaka u parnični postupak. Riječ je ovdje o stavu da inkluzivnost prema pravnim laicima uključenim u proces rješavanja spora bitno više dolazi do izražaja pred izmiriteljem nego pred sucem u parničnom postupku. Smatra se da u postupku mirenja stranka, zbog vlastitog nerazumijevanja i razumljive nekompetencije u pogledu pravnih sadržaja, nije nužno isključena iz radnji i postupanja tijekom rješavanja spora.

F4 "Kvalitetnija komunikacija kroz uvažavanje emocija"

Iduća dimenzija procjene razlike između parničnog postupka i postupka mirenja, odnosi se na uvažavanje emocionalno određenog sadržaja tijekom sporenja. Prihvaćenost stranaka u postupku od strane pravnog sustava na način da se vodi računa o njihovim emocijama, značajno je razlikovno obilježje između parničnog postupka i mirenja. Obraćanje pažnje na ljudske emocije tijekom postupka rješavanja spora, ispitanici koji se služe ovom razlikovnom odrednicom, smatraju da dovodi do znatnog unapređenja komunikacije među strankama, što na kraju ima povoljan učinak po tijek postupka.

F5 "Mirotvorski učinak"

Mirenje se u percepciji ispitanika često značajno razlikuje od parničnog postupka prema svom pacifikacijskom učinku. Doživljava se da ono smanjuje početnu suprotstavljenost stranaka i omogućuje sačuvati njihov odnos. Parnični postupak doživljen je u tom kontekstu kao mjesto gdje se ne uspijevaju smanjiti početne tenzije, što više, prisutan je stav da aktivnosti u parničnom postupku često nastavljaju ili čak produbljuju nespozumne. Mirenje se u tom pogledu doživljava mnogo primjerenijom metodom rješavanja spora.

Ova analitički dobivena lista specifičnih orijentacija nije iscrpna ni konačna. Postoje druge značajke prema kojima pravni stručnjaci razlikuju parnični postupak od postupka mirenja. Međutim, navedene dimenzije procjene mogu se izdvojiti kao najznačajnije u smislu da se javljaju kao bitne odrednice zauzimanja stava u pravnoj profesiji čiji su predstavnici ispitani ovim istraživanjem.

4.3. Ostali nalazi: percepcija i dojam pravnika s iskustvom u parničnom postupku i u postupku mirenja

Ostali nalazi istraživanja koje ovdje donosimo, tiču se usporedbe dva promatrana načina rješavanja sporova od strane onih koji su s njima imali neposrednog iskustva. Dio pitanja²⁹ predviđenih upitnikom odnosio se samo na ispitanike koji su imali iskustvo sudjelovanja u parničnom postupku, odnosno u postupku mirenja. U uzorku zastupljeno je 42% ispitanika koji su sudjelovali u mirenju i 89% ispitanika koji su sudjelovali u parničnom postupku. U postupku mirenja ispitanici su sudjelovali najčešće kao odvjetnici (42%) ili izmiritelji (44%), pri čemu je ista osoba mogla sudjelovati u postupku mirenja na više načina i u više različitih prigoda. Oko 16% zastupljenih sudjelovali su u mirenju kao promatrači postupka.

4.4. Usporedba zadovoljstva parničnim postupkom i mirenjem: procjena onih koji su sudjelovali u parničnom postupku i postupku mirenja

Na temelju rezultata istraživanja može se zaključiti da je zadovoljstvo postupkom mirenja znatno veće nego zadovoljstvo parničnim postupkom, kako procjenjuju oni koji su u njima imali prilike sudjelovati. Oko 69% ispitanih sudionika mirenja iskazalo je zadovoljstvo postupkom mirenja, a samo 32% sudionika parničnog postupka iskazalo je zadovoljstvo parničnim postupkom. Nezadovoljnih postupkom mirenja među onima koji su u njemu

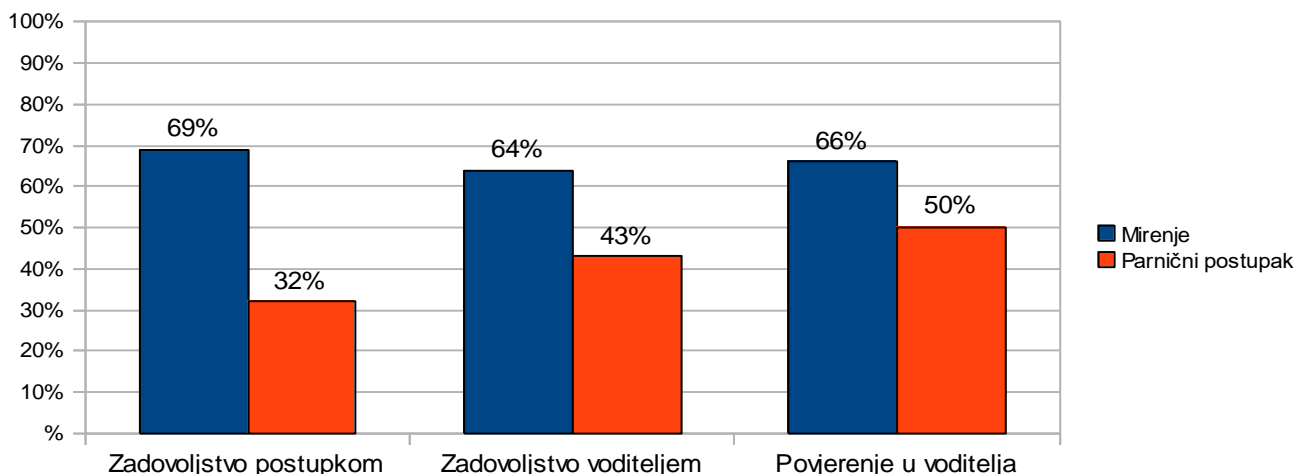
²⁹ Pitanja br. 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 23., 24., 25., 26. i 27.

sudjelovali ima oko 8%, a nezadovoljnih parničnim postupkom je oko 36% njegovih sudionika.

Sličan obrazac odnošenja ispitanih pravnika prema mirenju i parničanju, uočljiv je kad je riječ o procjeni voditelja tih postupaka, dakle izmiritelja u jednom, odnosno sudaca u drugom slučaju. Ispitano je zadovoljstvo njihovim obavljanjem dužnosti i stupanj povjerenja kojeg im se općenito može iskazati vezano uz postupke koje vode, te način kako to čine. Kad je riječ o zadovoljstvu izmiriteljem odnosno sucem, 64% ispitanih sudionika procesa mirenja iskazat će ga kod procjene izmiritelja, a isto čini 43% sudionika parničnog postupka u slučaju procjene suca. Stupanj povjerenja u voditelja postupka također je nešto veći ako se radi o izmiritelju (66%) nego sucu (50%), iako ovdje razlika nije tako izraženo velika kao u prethodnom slučaju.

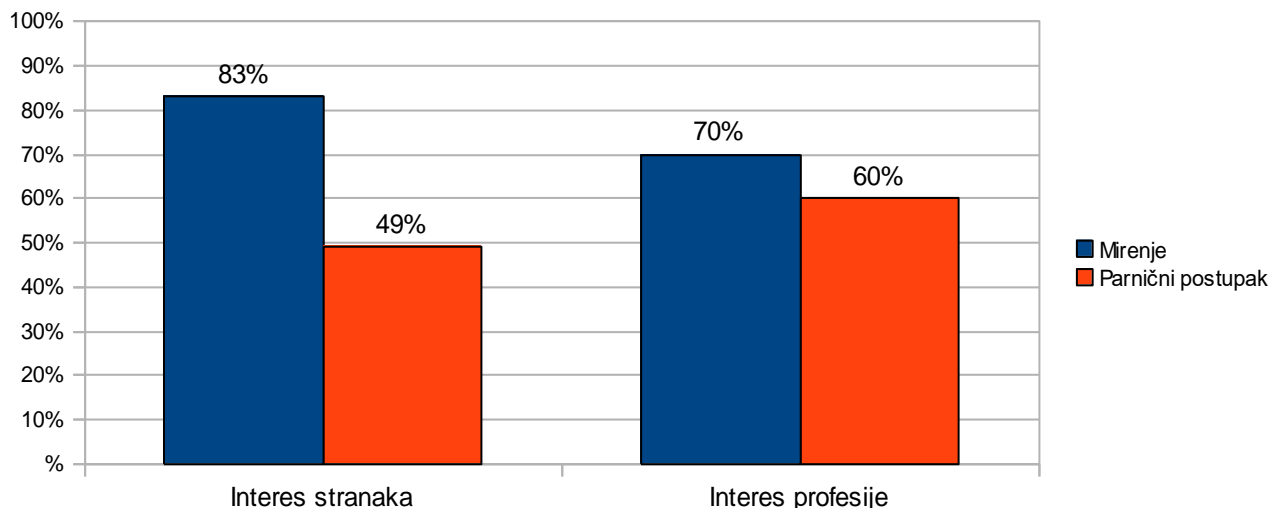
Zaključno, zadovoljstvo postupkom i načinom njegova vođenja često je veće u slučaju mirenja nego parničnog postupka, dok povjerenje kojeg pravnici imaju u voditelje postupka nije toliko značajno razlikovno obilježje. Naime, povjerenje u nositelje sudačke dužnosti nije tako nisko kao što je nisko zadovoljstvo njihovim radom, odnosno tijekom i ishodom parničnog postupka općenito.

Slika 2. – Zadovoljstvo korisnika parničnog postupka i mirenja tijekom i voditeljem postupka, te povjerenje u voditelja postupka

4.5. Udovoljavanje interesima stranaka i pravne profesije

Ispitano je koliko³⁰ parnični postupak odnosno postupak mirenja udovoljavaju s jedne strane interesima stranaka koje su u njega uključene, a s druge strane koliko odgovaraju interesima pravne profesije. Velika većina ispitanika, njih oko 83% smatra kako postupak mirenja udovoljava potrebama i interesima stranaka koje su u njega uključene. Isto će za parnični postupak reći znatno manje njih, točnije oko polovine ispitanih (49%). S druge strane, stav prema tome koliko pojedini postupak odgovara interesima pravne profesije, približno je sličan u oba slučaja, uz tendenciju da se postupak mirenja smatra nešto

povoljnijim i u ovom pogledu. Oko 60% ispitanih smatra da parnični postupak odgovara interesima struke, dok će isto reći oko 70% ispitanih, kada je riječ o postupku mirenja. Zaključno, oba se postupka rješavanja sporova smatraju uglavnom sukladnim interesima pravne struke, dok se postupak mirenja smatra mnogo više prilagođenim interesima stranaka koje su uključene u postupak, nego što je to slučaj kod parničnog postupka.

Slika 3. – Sukladnost parničnog postupka i postupka mirenja potrebama i interesima stranaka i potrebama i interesima pravne profesije

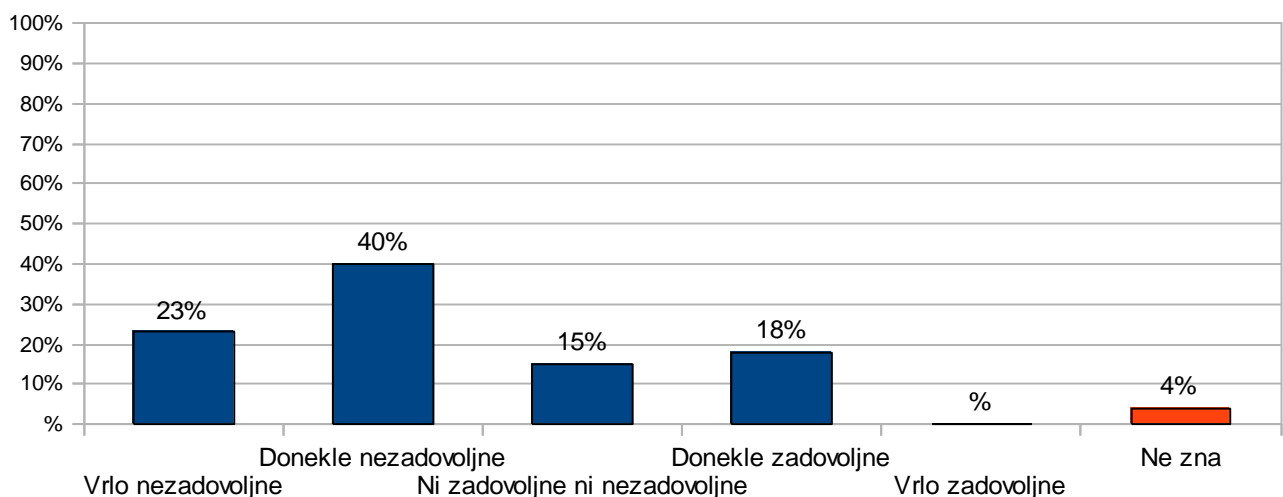
4.6. (Ne)zadovoljstvo stranaka parničnim postupkom

Imamo izjave o zadovoljstvu stranaka jednim i drugim postupkom. Kako nam to nije bio cilj u ovom istraživanju, preostaje da se jednim novim zahvatom naši nalazi provjere i u istraživanju sa strankama odnosno korisnicima. A to su „nalazi“: da su korisnici većinom nezadovoljni parničnim postupkom i tijekom parničnog postupka te zadovoljniji u nekim aspektima s postupkom mirenja. Zanimljiv je podatak - a prema iskazima punomoćnika korisnika - koje su prednosti i koji nedostaci jednog i drugog postupka u očima stranaka. Tako će ocijeniti (ispitani pravници) da stranke, uspoređujući parnični postupak i mirenje, daju odgovore koji upućuju na izvore ovog percipiranog ne/zadovoljstva stranaka. Na primjer, s pažnjom s kojom sudac sluša stranke u parničnim postupku vrlo je zadovoljno oko 10% ispitanih, dok će za izmiritelja isto reći njih 53%. Sličan je odnos prisutan kad se radi o mogućnosti da stranke iznesu svoju verziju priče, s čime je u parničnom postupku zadovoljno 11% ispitanih, a kod mirenja njih 62%. Ovakav se obrazac ponavlja kod procjene mogu li stranke postaviti pitanja tijekom postupka, procijene razumijevanja stvarnog položaja stranaka u sporu te općim odnosom izmiritelja odnosno suca tijekom postupka. Jasno je da pripadnici pravne profesije povezuju nezadovoljstvo stranaka u parničnom postupku s razlikom u odnosu prema postupku mirenja koji donosi znatno drugačiji pristup kad je riječ o stavljanju stranaka i njihovih ne samo pravnih interesa, bliže središtu rješavanja spora.

Razmatrajući zadovoljstvo stranaka parničnim postupkom, potrebno je naglasiti da je u ovom istraživanju prikupljena tek posredna procjena, budući da su o zadovoljstvu stranaka govorili pripadnici pravne profesije. Riječ je dakle o posrednoj procjeni zadovoljstva od strane pravnih stručnjaka, međutim i ona može biti dobar pokazatelj stanja u sustavu s obzirom na to da je zadovoljstvo stranaka postupkom, jedan od čimbenika utjecaja na ukupne uvjete rada pripadnika pravne profesije.

Rezultati istraživanja pokazuju da većina ispitanika smatra kako su stranke koje sudjeluju u parničnom postupku nezadovoljne njegovim tijekom. Takav stav iskazuje oko 63% anketno ispitanih pravnika. Mišljenje sudaca ovdje je nešto više optimistično nego mišljenje odvjetnika, koji su prije skloniji uočiti nezadovoljstvo stranaka parničnim postupkom, što je nalaz koji upućuje na postojanje bitno različitih perspektiva sagledavanja istih problema u sustavu.

Slika 4. – Procjena zadovoljstva stranaka parničnim postupkom od strane ispitanih pravnih stručnjaka

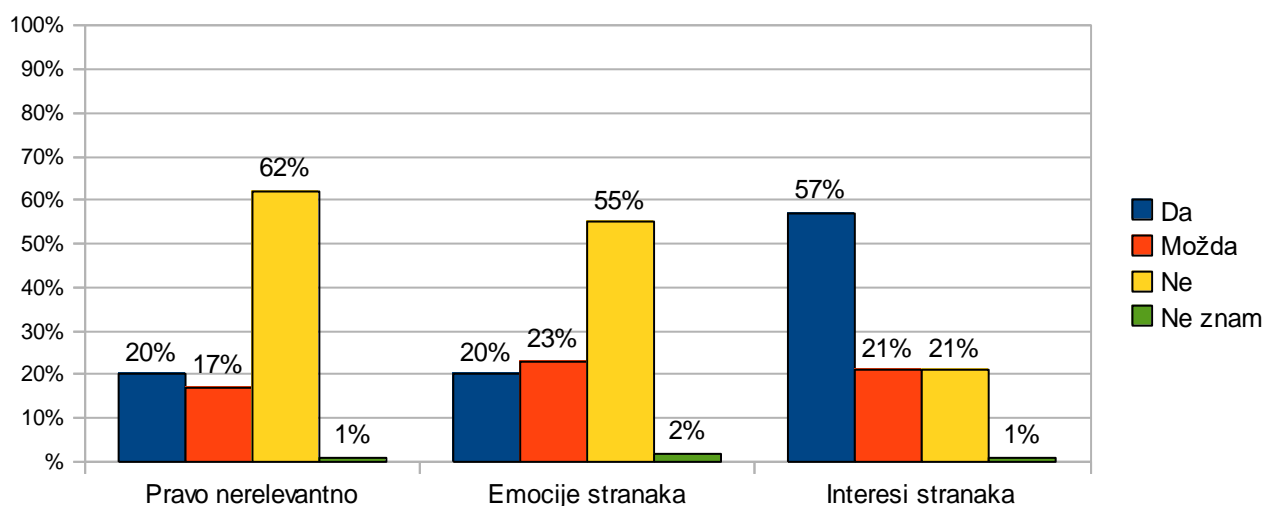

4.7. Otvorenost prema promjeni modela parničnog postupka

Parnični postupak najčešće se provodi po strogo formaliziranom modelu koji se oslanja na utvrđivanje pravne relevantnosti činjenica i postupaka dok s druge strane emocije, pravno neutemeljeni interesi stranaka i slične nepravne teme, rijetko dolaze u središte pažnje ili uopće ne dobiju mogućnost biti iznesene tijekom postupka. Upravo pravno nerelevantne teme, rasprave, u kojima se do određene mjere dopušta iznošenje emocija te raspravljanje o ostalim interesima stranaka, mogu biti smatrane potencijalnim inovacijama u modelu parničnog postupka. Ispitano je kako pravni stručnjaci prihvaćaju te inovacije i kako se prema njima odnose.

Rezultati istraživanja pokazuju da dopuštanje rasprave o pravno nerelevantnom sadržaju tijekom parničnog postupka, ne nailazi na odobravanje većine ispitanika. Njih 62% protiv je takve inovacije, dok 20% zadržava donekle otvoren stav prema njoj. Tijesna većina ispitanika izjasnila se protiv iznošenja emocija tijekom parničnog postupka, dok ih 20% ipak podržava takvo usmjerenje ako za njim postoji potreba. Raspravljati o interesima stranaka tijekom parničnog postupka, pokazuje se temeljem rezultata istraživanja i nije sporno za većinu ispitanih, odnosno za oko 57% pravnih stručnjaka.

Zaključno, rezultati istraživanja upućuju da su ispitanici relativno zatvoreni prema mogućnosti modeliranja parničnog postupka na nov način, konkretno takav koji bi dopuštao raspravu o pravno nerelevantnim temama ili iznošenje emocija tijekom postupka, dok uvođenje rasprave o interesima stranaka, za većinu ispitanika nije sporno. Ovaj pomak od pravne prema interesnoj orijentiranosti pravnika u parničnom postupku, ipak može upućivati na njihovu prijemчивost prema inovacijama parničnog postupka i prihvaćanju njegovog metodološkog približavanja postupku mirenja. Kako je ovdje riječ o percepciji pravnika o mogućim inovacijama u parničnom postupku (a ne i o percepciji korisnika sustava), koji se u pravilu jako dobro snalaze upravo u tom postupku, ova otvorenost općenito se može smatrati pozitivnom. Ovakav zaključak još i više može doći do izražaja ako se pretpostavi da interes stranaka u parničnom postupku može biti uključivanje i emocija i pravno nerelevantnih pitanja u raspravu. Uz možebitnu opravdanost takve pretpostavke, otvorenost pravnika prema ovim inovacijama može biti i značajnija.

Slika 5. – Stavovi o uvođenju inovacija u parnični postupak – rasprave o pravno nerelevantnim temama, emocije i interesi stranaka – "Smatrate li da u parničnom postupku treba dopustiti...?"

4.8. Prednosti i nedostaci postupka mirenja

Brzina ili mnogo kraće trajanje postupka mirenja u odnosu na parnični postupak, najčešće je istaknuta njegova prednost. Spominje je 63% ispitanih pravnika. Niži troškovi i izostanak formalnosti također su učestalije spominjani kao prednosti mirenja nad parničnim postupkom. Jasno je da se mirenje doživljava ekonomičnijim i jednostavnijim načinom rješavanja sporova. S druge strane, kao prednosti parničnog postupka nad mirenjem navode se prije svega zakonitost jasne i pravno formalizirane procedure (16%), kao i činjenica da neke sporove nije moguće razriješiti mirenjem, već je potrebno provesti parnični sudski postupak (10%).

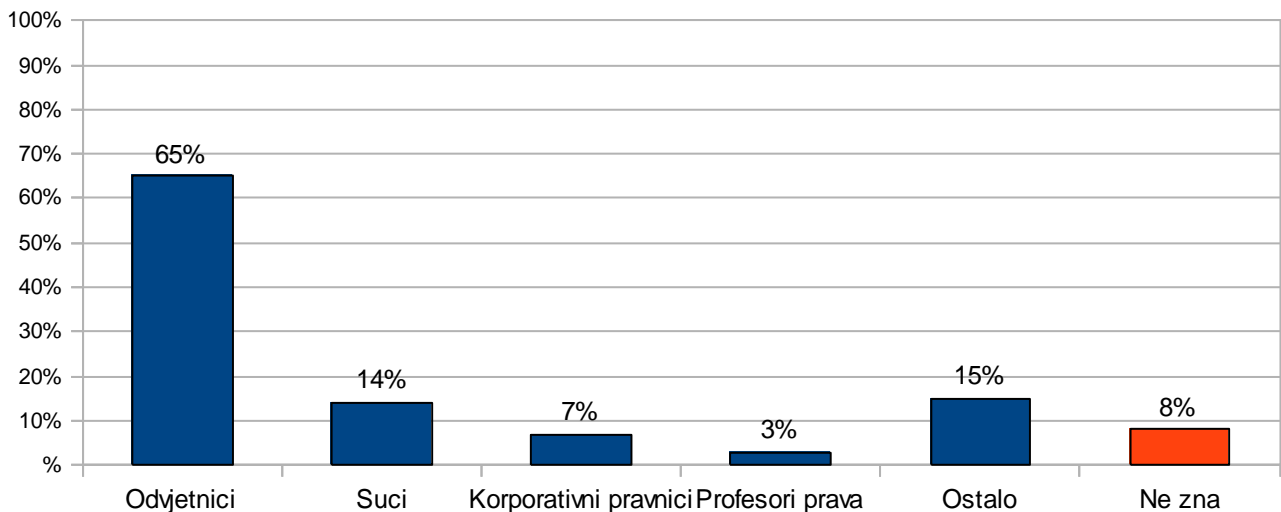
Razmatrajući nedostatke mirenja ispitanici koji su u njemu imali prilike dosad sudjelovati istaknut će ponajviše nekompetenciju izmiritelja, točnije njegovo neiskustvo ili nestručnost (24%). Ostali spomenuti razlozi odnose se na neinformiranost javnosti (15%) ali na primjer i zlonamjerno korištenje postupkom mirenja u svrhu postizanja zastare (10%). Ovdje je za napomenuti kako je ocjena ispitanika vezana za zastaru zasigurno rezultat nedovoljne informiranosti o postupku mirenja, jer je to pitanje riješio Zakon o mirenju, prihvaćanjem instituta prekida zastare.

Ovakvi odgovori upućuju na potrebu za većim informiranjem kako sudionika i izvršitelja procesa mirenja tako i šire javnosti koja je upućena da se koristi procesom mirenja. Osim toga, odgovori ukazuju na moguće nepravilnosti ili zloupotrebe, koje mogu ozbiljno narušiti povjerenje u izmiriteljski sustav i koje stoga treba uzeti u obzir pri daljnjem razvoju pravnog okvira procesa mirenja.

4.9. Prepreke bržem razvoju mirenja

Dosad izneseni rezultati istraživanja ukazuju na prevladavajuće pozitivan odnos pravne profesije prema mirenju. Stav je više od polovice ispitanih pravnika odnosno njih oko 54% da središnju prepreku bržem razvoju i prihvaćanju postupka mirenja u RH predstavlja nedostatak informacija dostupnih potencijalnim korisnicima. Više od trećine ili oko 38%, naglašava svojevrsnu konzervativnost okoline iskazanu kroz opće nepovjerenje u "alternativne" pristupe pravnom procesu. Među još nekim od češće spomenutih razloga su sljedeći: strah i nepovjerenje stranaka prema inovacijama kada se radi o njihovim konkretnim interesima, otpor pravnih profesionalaca, strah odvjetnika od gubitka prihoda, nedostatak političke volje ili nespremnost stranaka da preuzmu veću odgovornost većim uključivanjem u tijek postupka i upravljanje radnjama koje ga čine.

Nedostatak informacija i konzervativan odnos prema inovacijama, najčešće su spominjani čimbenici koji koče razvoj i prihvaćanje izmiriteljske prakse, ali smatra se da su također prisutni određeni otpori od strane pripadnika pravne profesije. Procjenjujući koja grupacija pravnih zvanja pruža najveći otpor bržem prihvaćanju postupka mirenja kao rutinskog i uobičajenog u pravnoj praksi, većina ispitanika izdvaja odvjetnike. Navodi ih oko 65% ispitanih pravnika, dok se ostala pravna zvanja spominju manje često kao odgovorna za pružanje otpora prihvaćanju procesa mirenja. Nakon odvjetnika slijede suci, koje je kao najviše odgovorne navelo približno 14% ispitanih pravnika.

Slika 6. – Što mislite koja grana pravne profesije pruža najveći otpor mirenju?

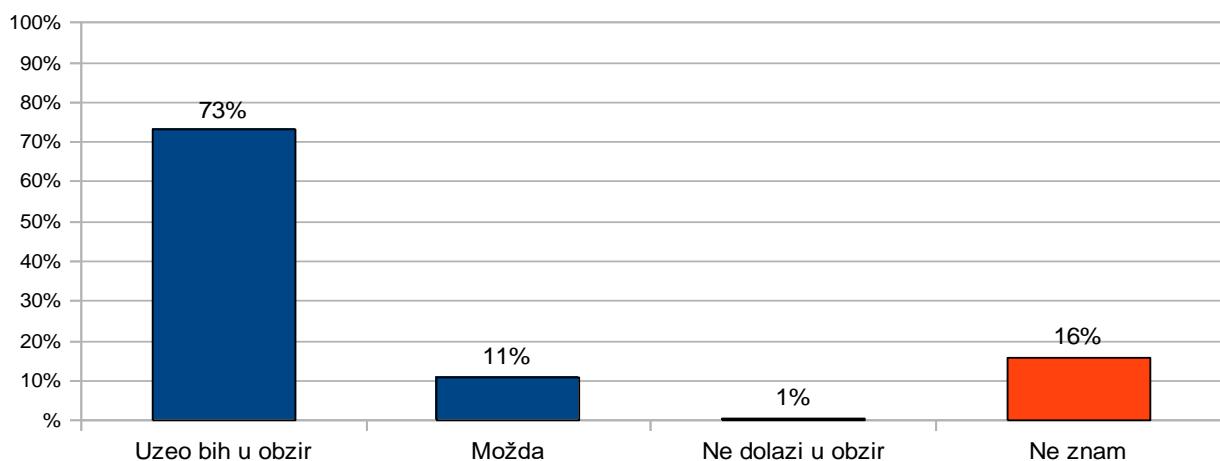
4.10. Ostali pokazatelji prihvaćenosti postupka mirenja

Nastavak korištenja načina rješavanja sporova s kojim su korisnici zadovoljni, preporuka istog prijateljima, kolegama ili strankama, spremnost na korištenje tog postupka ako se dosad nije imalo iskustva, sve to mogu biti pokazatelji dinamike prihvaćenosti postupka mirenja među domaćim pravnicima.

Rezultati ovog istraživanja jasno upućuju na to da se podržava razvoj i šira primjena mirenja kao načina rješavanja sporova. Na primjer, podrška onih koji već imaju iskustvo sudjelovanja u mirenju je većinska. Gotovo tri četvrtine ispitanika ili 72% koji su dosad već sudjelovali u postupku mirenja, navodi da bi svakako ponovno posegnulo za njime u slučaju potrebe za rješavanjem spora. Preostali ispitanici izražavaju manje dvojbe ili ostaju neodlučni, a samo jedan ispitanik (1%) s iskustvom u postupku mirenja, naveo je kako u njemu ne bi želio ponovno sudjelovati.

Vjerojatnost preporuke postupka mirenja kao kvalitetnog i primjerenog načina rješavanja sporova, također je velika kod onih koji su već sudjelovali u mirenju. Njih četiri od pet ili oko 81%, navodi kako bi preporučio taj postupak kolegama ili strankama, dok preostali koji prema tome zadržavaju određene rezerve, ostaju u manjini. Neformalna promidžba koju postupak mirenja dobiva zahvaljujući zadovoljnim korisnicima, značajna je za njeno pozicioniranje u pravnoj i ukupnoj javnosti.

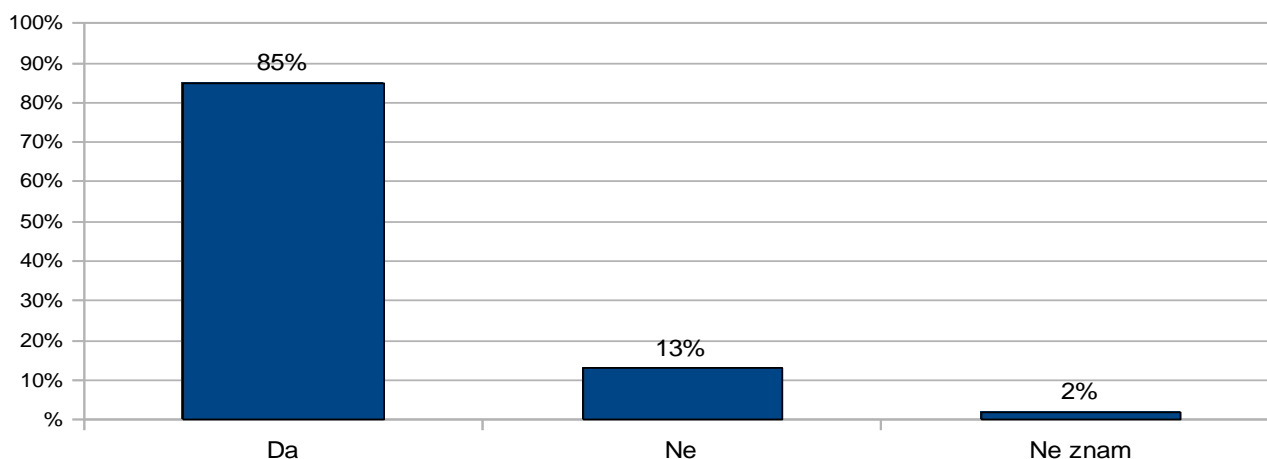
Većina ispitanih, njih gotovo tri četvrtine (73%), koji nisu još sudjelovali u nijednom procesu mirenja, spremna je razmotriti takvu mogućnost kao način rješavanja svog spora.

Slika 7. – Ako do sada niste koristili mirenje, biste li uzeli u obzir mirenje kao mogući način rješavanja svog spora ili to ne dolazi u obzir?

Dobar pokazatelj prihvaćenosti mirenja kao načina rješavanja sporova je spremnost da taj postupak bude propisan kao obavezan u određenim slučajevima. Većina ispitanih pravnika, njih oko 85%, navodi da je spremna prihvatiti mirenje kao obavezan korak u određenim vrstama pravnog sporenja, dok oko 13% izražava suprotan stav, odnosno ne iskazuju spremnost prihvatiti obavezno mirenje. Kad je riječ o vrstama pravnih sporova gdje se obavezan proces mirenja sagledava kao optimalan, prema odgovorima ispitanika ističu se obiteljski sporovi (posebno ako uključuju djecu), sporovi male vrijednosti, radni sporovi, trgovački sporovi, naknade štete i dr.

Slika 8. – Biste li prihvatili obavezno mirenje u određenim vrstama sporova?

Ovdje možemo navesti i podatak da pripadnici pravne profesije izrazito većinski, točnije njih oko 84% koji su sudjelovali u istraživanju, na prijedlog protivne strane za pokretanjem postupka mirenja, gleda kao na izraz stvarne želje da se dođe do rješenja spora na obostrano zadovoljstvo. Tek oko 5% ispitanih smatra da je iniciranje procesa mirenja znak slabosti strane koja se na njega poziva.

Pristup istini i pravdi, smatraju ispitani pravnici, više je izražen u postupku mirenja nego u parničnom postupku. Oko 65% pravnika u tom pogledu priklonilo se mirenju, a 14% parničnom postupku, dok ostali nemaju formiran stav, odnosno nemaju dovoljno informacija da izvedu zaključak.

5. SUMIRANI REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Nakon detaljne analize rezultata istraživanja³¹, pokušat ćemo još jednom izdvojiti neke dijelove te analize kako bi sadržaj istraživanja doveli u vezu s tezama uvodno spomenute disertacije. Ovi dijelovi istraživanja mogu se dovesti u izravni odnos s postavljenim tezama, jer upućuju na nepovoljnu percepciju i vrednovanje većine ispitanika o sudskom parničnom postupku u odnosu na postupak mirenja.

Rezultati provedenog istraživanja ukazuju na to da ispitani pravnici u većini iskazuju načelni pozitivan stav prema mirenju. Oni koji su s njim imali iskustvo, ne ustručavaju se ponovno koristiti ga i navode ga kao preporuku kolegama pravnicima ili svojim klijentima. Oni koji s mirenjem nisu imali osobnog iskustva, također u većini, izražavaju spremnost prihvatiti ga kao optimalan način sporenja. Mirenje je većinski doživljeno kao postupak čiji je cilj, za onog tko ga pokreće, doći do rješenja spora na obostrano zadovoljstvo. Pripadnici pravne

³¹ Priprema upitnika i analiza istraživanja provedena je u suradnji s djelatnicima Ipsos puls, Zagreb.

profesije rijetko će na prijedlog za mirenje gledati kao na pokazatelj slabosti predlagatelja. Raspoloženje većine ispitanika također je usmjereno u pravcu ocjene kako je pristup istini i pravdi više istaknut u procesu mirenja nego u parničnom postupku.

Postavlja se pitanje kako ove rezultate istraživanja dovesti u vezu s tezama spomenute disertacije.

I pored uvriježenosti u korištenju sudskog parničnog postupka, postoje elementi koji ga čine u određenoj mjeri disfunkcionalnim i neefikasnim i koji zato generiraju nezadovoljstvo određenog stupnja od strane njegovih sudionika. I suprotno, postoje elementi koji u određenoj mjeri daju prednost postupku mirenja u odnosu na parnični postupak.

U tom pogledu, rezultati istraživanja potvrđuju da je sklonost pripadnika pravne struke uvelike nagnuta na stranu postupka mirenja. Tek 4% ispitanih smatra da je parnični postupak prema ispitanim obilježjima sveukupno prikladniji od postupka mirenja. Dodatnih 2% ispitanih u tom pogledu ne vidi neku veliku razliku između jednog i drugog postupka, dok se preostalih 94% načelno svrstava na stranu mirenja, poneki u manjoj a poneki u većoj mjeri. Prosječna vrijednost na ljestvici prilagođenosti potrebama iznosi 1.81, što znači da se postupak mirenja na standardnoj ljestvici procjene od pet stupnjeva, najčešće ocjenjivao gotovo dva stupnja prikladnijim od parničnog postupka.

Nadalje, većina ispitanika (ovisno o tvrdnji između 63 i 90%, prosječno 80% za sve tvrdnje) izražava slaganje sa svim tvrdnjama kada procjenjuju postupak mirenja. Najmanji postotak slaganja, 63% je za tvrdnju „Postiže zadovoljstvo svih stranaka u postupku“, a najviši, 90% za tvrdnju „Doprinosi unapređenju komunikacije među strankama.“ Ispitanici su suzdržaniji ili izražavaju neslaganje kad je riječ o odnošenju istih tvrdnji na parnični postupak.

I ispitanici koji su sudjelovali samo u parničnim postupcima i ispitanici koji su sudjelovali i u parničnim postupcima i u postupcima mirenja, prema svim tvrdnjama vezanim uz parnični postupak i postupak mirenja, bolje procjenjuju postupak mirenja, a u 6 od 16 tvrdnji ispitanici koji su imali iskustva s postupkom mirenja, još bolje procjenjuju postupak mirenja nego ispitanici koji su imali iskustvo samo s parničnim postupcima.

Na temelju rezultata istraživanja može se zaključiti da je zadovoljstvo postupkom mirenja znatno veće nego zadovoljstvo parničnim postupkom, kako procjenjuju oni koji su u njima imali prilike sudjelovati. Oko 69% ispitanih sudionika mirenja iskazalo je zadovoljstvo postupkom mirenja, a samo 32% sudionika parničnog postupka iskazalo je zadovoljstvo parničnim postupkom. Nezadovoljnih postupkom mirenja među onima koji su u njemu sudjelovali ima oko 8%, a nezadovoljnih parničnim postupkom je oko 36% njegovih sudionika.

Postupak mirenja i način njegovog vođenja daje razloge za veće zadovoljstvo sudionicima postupka mirenja, u odnosu na njihovo zadovoljstvo u parničnom postupku. Zato se mirenje ocjenjuje pogodnijim postupkom od parničnog postupka.

Ispitano je zadovoljstvo obavljanjem dužnosti izmiritelja i suca te stupanj povjerenja koji im se općenito može iskazati u postupcima koje vode, te načinom kako to čine. 64% ispitanih sudionika postupka mirenja iskazuje zadovoljstvo kod procjene izmiritelja, a isto čini 43% sudionika parničnog postupka u slučaju procjene suca. Stupanj povjerenja u voditelja postupka također je nešto veći ako se radi o izmiritelju (66%) nego sucu (50%), iako je ovdje razlika manje izražena nego u prethodnom slučaju. Dakle, zadovoljstvo postupkom i načinom njegovog vođenja, često je veće u slučaju mirenja nego parničnog postupka, dok povjerenje kojeg pravnici imaju u voditelje postupka, nije toliko značajno razlikovno obilježje. Naime, povjerenje u nositelje sudačke dužnosti nije tako nisko, kao što je nisko zadovoljstvo njihovim radom, odnosno tijekom i ishodom parničnog postupka općenito.

Postupak mirenja u pogledu zadovoljavanja interesa i potreba stranaka u sporu, ima prednost pred parničnim postupkom. Ispitano je koliko parnični postupak, odnosno postupak mirenja, udovoljavaju s jedne strane interesima stranaka koje su u njega uključene, a s druge strane, koliko odgovaraju interesima pravne profesije. Velika većina ispitanika, njih oko 83%, smatra kako postupak mirenja udovoljava potrebama i interesima stranaka koje su u njega uključene. Isto će za parnični postupak reći znatno manje njih, točnije oko polovine ispitanih (49%). Stav prema tome koliko pojedini postupak odgovara interesima pravne profesije, približno je sličan u oba slučaja, uz tendenciju da se postupak mirenja smatra nešto povoljnijim i u ovom pogledu. Oko 60% ispitanih smatra da parnični postupak odgovara interesima struke, dok će isto reći oko 70% ispitanih, kada je riječ o postupku mirenja. Zaključno, oba se postupka rješavanja sporova smatraju uglavnom sukladnim interesima pravne struke, dok se postupak mirenja smatra mnogo više prilagođenim interesima stranaka koje su uključene u postupak, nego što je to slučaj kod parničnog postupka.

Stranke su kada je riječ o njihovoj aktivnoj ulozi u vlastitom sporu, sveukupnom odnošenju prema njima, iskazivanju i razumijevanju njihovog problema te važnosti koja im se pridaje u postupku i mjestu koje u njemu zauzimaju, u prikladnijem položaju u postupku mirenja nego u parničnom postupku.

Istraživanje sadrži izjave o percepciji i dojmu pravnika o zadovoljstvu stranaka jednim i drugim postupkom. Ovakvi posredni nalazi upućuju na to da su stranke kao korisnici pravosudnog sustava i pravnih usluga, većinom nezadovoljne parničnim postupkom i tijekom parničnog postupka te da su zadovoljnije u nekim aspektima s postupkom mirenja. Tako su ispitanici dali odgovore koji upućuju na izvore ovog percipiranog ne/zadovoljstva stranaka. Na primjer, s pažnjom s kojom sudac sluša stranke u parničnim postupku vrlo je zadovoljno oko 10% ispitanih, dok će za izmiritelja isto reći njih 53%. Sličan je odnos prisutan kad se radi o mogućnosti da stranke iznesu svoju verziju priče, s čime je u parničnom postupku zadovoljno 11% ispitanih, a kod mirenja njih 62%. Ovakav se obrazac ponavlja kod procjene mogu li stranke postaviti pitanja tijekom postupka, procijene razumijevanja stvarnog položaja stranaka u sporu te općim odnosom izmiritelja odnosno suca tijekom postupka. Jasno je da pripadnici pravne profesije povezuju nezadovoljstvo stranaka u parničnom postupku s razlikom u odnosu prema postupku mirenja koji donosi znatno drugačiji pristup kad je riječ o stavljanju stranaka i njihovih ne samo pravnih interesa, bliže središtu rješavanja spora.

Rezultati istraživanja pokazuju da većina ispitanika smatra kako su stranke koje sudjeluju u parničnom postupku nezadovoljne njegovim tijekom. Takav stav iskazuje oko 63% anketno ispitanih pravnika. Mišljenje sudaca ovdje je nešto više optimistično nego mišljenje odvjetnika, koji su prije skloniji uočiti nezadovoljstvo stranaka parničnim postupkom, što je nalaz koji upućuje na postojanje bitno različitih perspektiva sagledavanja istih problema u sustavu.

Brzina ili mnogo kraće trajanje postupka mirenja u odnosu na parnični postupak, najčešće je istaknuta njegova prednost. Spominje je 63% ispitanih pravnika. Niži troškovi i izostanak formalnosti također su učestalije spominjani kao prednost mirenja nad parničnim postupkom. Jasno je da se mirenje doživljava ekonomičnijim i jednostavnijim načinom rješavanja sporova. S druge strane, kao prednosti parničnog postupka nad mirenjem navode se prije svega zakonitost jasne i pravno formalizirane procedure (16%), kao i činjenica da neke sporove nije moguće razriješiti mirenjem, već je potrebno provesti parnični sudski postupak (10%).

Unatoč aktualnim poteškoćama i zaprekama u razvoju mirenja u RH, mirenje uživa mnogo veću podršku od one koja se javno ispoljava u svakodnevnoj praksi rješavanja sporova. Ono dopunjuje postojeći model rješavanja sporova, nosi u sebi potencijal mnogo šireg korištenja u bližoj budućnosti i pozitivnog utjecaja na promjene socijalne uloge i razvoja

sustava rješavanja sporova (i pravosuđa) i pravne profesije, sukladno potrebama modernog društva.

Rezultati ovog istraživanja jasno upućuju na to da se podržava razvoj i šira primjena mirenja kao načina rješavanja sporova. Na primjer, podrška onih koji već imaju iskustvo sudjelovanja u mirenju je većinska. Gotovo tri četvrtine ispitanika ili 72%, koji su dosad već sudjelovali u postupku mirenja, navodi da bi svakako ponovno posegnulo za njime u slučaju potrebe za rješavanjem spora. Preostali ispitanici izražavaju manje dvojbe ili ostaju neodlučni, a samo jedan ispitanik (1%) s iskustvom u postupku mirenja, naveo je kako u njemu ne bi želio ponovno sudjelovati.

Vjerojatnost preporuke postupka mirenja kao kvalitetnog i primjerenog načina rješavanja sporova, također je velika kod onih koji su već sudjelovali u mirenju. Njih četiri od pet ili oko 81%, navodi kako bi preporučio taj postupak kolegama ili strankama, dok preostali koji prema tome zadržavaju određene rezerve, ostaju u manjini. Neformalna promidžba koju postupak mirenja dobiva zahvaljujući zadovoljnim korisnicima, značajna je za njeno pozicioniranje u pravnoj i ukupnoj javnosti.

Većina ispitanih, njih gotovo tri četvrtine (73%), koji nisu još sudjelovali ni u jednom postupku mirenja, spremna je razmotriti takvu mogućnost kao način rješavanja svog spora.

Dobar pokazatelj prihvaćenosti mirenja kao načina rješavanja sporova je spremnost da taj postupak bude propisan kao obavezan u određenim slučajevima. Većina ispitanih pravnika, njih oko 85%, navodi da je spremna prihvatiti mirenje kao obavezan korak u određenim vrstama pravnog sporenja.

Ovdje možemo navesti i podatak da pripadnici pravne profesije velikom većinom, točnije njih oko 84% koji su sudjelovali u istraživanju, na prijedlog protivne strane za pokretanjem postupka mirenja, gleda kao na izraz stvarne želje da se dođe do rješenja spora na obostrano zadovoljstvo. Tek oko 5% ispitanih smatra da je iniciranje procesa mirenja znak slabosti strane koja se na njega poziva.

Pristup istini i pravdi, smatraju ispitanici pravnici, više je izražen u postupku mirenja nego u parničnom postupku. Oko 65% pravnika u tom pogledu priklonilo se mirenju, a 14% parničnom postupku, dok ostali nemaju formiran stav o tome, odnosno nemaju dovoljno informacija da izvedu zaključak.

Ocjene ispitanika u rasponu od 1 do 5, kao i navedeni postoci, iznad pretpostavljenih očekivanja daju značajnu prednost postupku mirenja u odnosu na parnični postupak. Ovi rezultati premda provedeni na malom uzorku, posebno su značajni jer potvrđuju da su upravo predstavnici pravne profesije za koje se generalno očekuje da su protiv promjena u tradicionalnom sustav rješavanja sporova, pretežno iskazali značajnu prednost mirenju u odnosu na parnični postupak, kako u pogledu njegovog korištenju tako i pogledu preporučivanja njegovog korištenja drugima.

Rekapitulacija nalaza:

- 4% ispitanika općenito je za parnični postupak, a čak 94% za mirenje,
- 32% ispitanika je zadovoljno parničnim postupkom, a s mirenjem 69%,
- 83% ispitanika smatra da mirenje udovoljava potrebama i interesima stranaka, dok je za parnični postupak to ocijenilo 49% ispitanih,
- 60% ispitanih smatra da parnični postupak odgovara interesima struke, a čak 70% jednako misli o postupku mirenja,

- samo 10% ispitanika smatra da su stranke zadovoljne s pažnjom kojom ih sluša sudac, a 53% ocjenjuje takvo zadovoljstvo s izmiriteljem,
- 11% ispitanika misli da su stranke zadovoljne s mogućnošću iznošenja svoje verzije priče u parničnom postupku, a u 62% u mirenju,
- 63% ispitanika ukazuje da su stranke nezadovoljne s tijekom parničnog postupka,
- kraće trajanje mirenja u odnosu na parnični postupak, prednošću mirenja ocjenjuje 63% ispitanika,
- 72% odnosno 81% ispitanika preporučilo bi mirenje
- 85% ispitanika prihvatilo bi obvezno mirenje u određenim vrstama sporova,
- 65% ispitanika smatra da je pristup istini i pravdi više izražen u postupku mirenja, dok to samo njih 14% misli za parnični postupak.

6. ZAKLJUČAK

Izneseni postoci utvrđeni tijekom istraživanja ukazuju na postojanje zadovoljstva većeg stupnja s postupkom mirenja i mogućnostima koje ono pruža³², nego što je to slučaj s parničnim postupkom i njegovim ukupnim mogućnostima. S obzirom na to da su ispitanici bili isključivo pravnici raznih grana pravne profesije, suprotno uvriježenim očekivanjima, njihovi odgovori u svojoj ukupnosti daju pravo zaključiti da se mirenje vrijednosno percipira povoljnije od parničnog postupka. Jednako tako, da je ono i pored svih ograničenja i zapreka u njegovoj primjeni i razvoju u RH i još uvijek u tom pogledu nedostatnih reformskih aktivnosti u pravosuđu, u određenoj manjoj mjeri već zauzelo svoje mjesto u svakodnevnoj praksi pravnih profesionalaca. Također, potvrđena je izražena tendenciju o nastavku korištenja mirenja u budućnosti i preporučivanja njegovog korištenja drugima.

Ove prve naznake promjena u tradicionalnom pristupu pravnika upućuju na opravdanost zaključka o tome da je mirenje u hrvatskom pravnom sustavu pokrenulo promjene koje zahtijevaju i stranke i javnost i cjelokupno društvo. Rezultati istraživanja koji potvrđuju da i pravnici u određenoj istina manjoj mjeri, prednosti od 10%, ukazuju da mirenje čak više odgovara potrebama pravne profesije nego parnični postupak, čine se pored ostalih, doista važnim elementom za ocjenjivanje mirenja kao pokretača promjena kojima se bavila spomenuta disertacija. Odatle i elementi koji ukazuju na održivost njenih teza. Suprotno mogućim očekivanjima brojne aktivnosti na polju mirenja, uključujući i aktivnosti sve većeg broja pravnih profesionalaca u tom pogledu, upućuju na znakove da je prilagodba hrvatskog pravosudnog sustava i pravne profesije potrebama modernog vremena, već na djelu.

³² U istraživanju provedenom u SAD-u; LPISKY, David. B. & SEEBER, Ronald L., *The Appropriate Resolution of Corporate Disputes: A Report on the Growing Use of ADR by U.S. Corporations*, Table 15, at 17 (Cornell/PERC Inst. on Conflict Resolution., 1998), među razlozima zbog kojih korporacije izabiru mirenje kao način rješavanja sporova: 80,1% - ušteda vremena, 89,2% - ušteda novca, 53,2% - sposobnost neutralne osobe, 58,7% - zadržavanje odnosa, 43,4% - obveza preuzete ugovorom, 31,7% - trajnije rješenje, 44,9% - povjerljivost, 44,4% - izbjegavanje sudskih precedenata, 67,1% - veće zadovoljstvo nagodbom, 81,1% - veće zadovoljstvo postupkom, 82,9% - mogućnost da same stranke riješe svoj spor. STIPANOWICH, Thomas J., „ADR and the Vanishing Trial: The Growth and Impact of Alternative Dispute Resolution, *Journal of Empirical Studies*, Volume, Issue 3, November 2004, str. 883.

About Lawyers' Perception and Impression of Litigation and Mediation

Srđan ŠIMAC, Ph.D., Judge of the High Commercial Court of the Republic of Croatia

KEYWORDS: lawyers, legal profession, courts, litigation, mediation, adaptation to the new realities

BRIEF SUMMARY:

Research carried out among lawyers indicates the significant potential for mediation as an agent of positive change in the entire legal system, legal institutions, legal profession and the society. The first detected appearances of differences in lawyers' traditional legal approach to their work show that mediation has triggered changes in Croatian legal system required by the needs of the citizens and society of the new age. Results of this research have confirmed that even lawyers found that mediation in specific ways is also better suited to the needs of the legal profession than litigation. Contrary to reasonable expectations, numerous activities in the field of mediation, including the activities of a growing number of legal professionals in this regard, point out that adaption of the Croatian judicial system and legal profession to the needs of the modern time has begun.

Zagreb, October 1, 2017

PRILOG

Prilog 1. Upitnik za pravnike

UPITNIK ZA PRAVNIKE

KRATKE UPUTE I OBJAŠNENJA:

- Molim Vas odvojite malo svog dragocjenog vremena za ispunjavanje ovog upitnika koji je izrađen u svrhu provedbe istraživanja za potrebe doktorske disertacije na **Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu**.

- Na pitanja odgovarate davanjem jednog od ponuđenog odgovora, osim ako se za pojedino pitanje traži više odgovora.

- Ako ispunjavate upitnik u pisanom obliku, molimo zaokružite kemijskom olovkom broj uz odgovor ili odgovor ispišite rukom. Ako odgovarate elektronski, molim označite svoj odgovor umetanjem znaka „X“ uz broj pored kojega se nalazi vaš dogovor ili u odgovarajućoj rubrici upišite odgovarajuće riječi.

- Odgovori se odnose na vaše osobne dojmove i/ili iskustvo o parničnom postupku i postupku mirenja.

- Upitnik je anonimn i Vaše se odgovori neće moći povezati s Vašim osobnim podacima.

1. Spol?

- 1- ženski
2- muški

2. Životna dob?

- 1- do 30
2- 30-40
3- 40-50
4- 50-60
5- 60 i više godina

3. Pravno zvanje?

- 1- sudac
2- odvjetnik
3- korporativni pravnik
4- državni odvjetnik
5- sudski savjetnik
6- vježbenik
7- javni bilježnik
8- profesor ili asistent
9- nezaposleni pravnik
10- student prava
11- drugo: _____

4. Koliko dugo ukupno obavljate pravničke poslove?

- 1- bez iskustva ili do 6 mjeseci
2- 0,5-5 godina
3- 5-10
4- 10-20
5- 20-30
6- 30 i više

5. Jeste li do sada čuli i na koji način ste se imali priliku informirati o postupku mirenja?

- 1- edukacija
2- sudjelovali ste u postupku mirenja
3- preko medija
4- stručna literatura
5- neki drugi način, koji? _____
6- nisam čuo

Ako ste se educirali o postupku mirenja (ako ste zaokružili 1 u prethodnom pitanju) molim odgovorite na sljedeća dva pitanja:

6. Molim navedite vrste edukacije koje ste pohađali, te njihovo trajanje

- A-1 vrsta edukacije: _____ A-2 trajanje u satima: _____
B-1 vrsta edukacije: _____ B-2 trajanje u satima: _____

7. Koliko ste općenito zadovoljni ili nezadovoljni edukacijom o mirenju?

- 1- vrlo nezadovoljan
- 2- donekle nezadovoljan
- 3- ni nezadovoljan ni zadovoljan
- 4- donekle zadovoljan
- 5- vrlo zadovoljan

Na sljedeća pitanja sve do pitanja broj 21, odgovarate samo ako ste sudjelovali u postupku mirenja. Ako do sada još niste sudjelovali u postupku mirenja, molim prebacite se odmah na pitanje broj 21.

8. U koliko postupaka mirenja ste do sad sudjelovali? _____

9. U kojoj ulozi ste sudjelovali u postupku mirenja?

(Moguće više odgovora, ako ste bili u više mirenja u različitim ulogama)

- 1- izmiritelj izvan sudskog postupku mirenja
- 2- izmiritelj u sudskom postupku mirenja
- 3- stranka
- 4- odvjetnik
- 5- korporativni pravnik
- 6- savjetnik stranke
- 7- vještak
- 8- promatrač postupka mirenja
- 9- u nekom drugom svojstvu: _____

Ako ste u postupku mirenja sudjelovali u ulozi stranke ili punomoćnika stranke, odgovorite i na sljedeća dva pitanja, broj 10. i 10a:

10. Navedite prvi najvažniji razlog zbog kojeg ste se vi ili vaša stranka opredijelili za mirenje:

10a. Navedite drugi najvažniji razlog zbog kojeg ste se vi ili vaša stranka opredijelili za mirenje:

Nastavljaju odgovarati svi koji su imali iskustva s postupkom mirenja:

11. Koliko ste bili općenito zadovoljni ili nezadovoljni postupkom mirenja?

- 1- vrlo nezadovoljan
- 2- donekle nezadovoljan
- 3- ni nezadovoljan ni zadovoljan
- 4- donekle zadovoljan
- 5- vrlo zadovoljan

12. Koliko ste bili općenito zadovoljni ili nezadovoljni izmiriteljem?

- 1- vrlo nezadovoljan
- 2- donekle nezadovoljan
- 3- ni nezadovoljan ni zadovoljan
- 4- donekle zadovoljan
- 5- vrlo zadovoljan

13. Koliko povjerenje ili nepovjerenje općenito osjećate prema izmiritelju u postupku mirenja?

- 1- uopće nemam povjerenja
- 2- donekle osjećam nepovjerenje
- 3- ni povjerenje ni nepovjerenje
- 4- donekle osjećam povjerenje
- 5- osjećam potpuno povjerenje

14. Kako biste ocijenili svaki od sljedećih aspekata postupka mirenja?

Procijenite koliko ste bili zadovoljni ili nezadovoljni na skali od 1 do 5, gdje jedan znači potpuno nezadovoljan, a 5 potpuno zadovoljan sa:

	1- potpuno nezadovoljan	2- donekle nezadovoljan	3- ni nezadovoljan ni zadovoljan	4- donekle zadovoljan	5- potpuno zadovoljan
14_1. Pažnja s kojom izmiritelj sluša stranke u postupku mirenja	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
14_2. Mogućnost da stranke iznesu svoju stranu priče	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
14_3. Mogućnost da stranke postave svoja pitanja	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
14_4. Način na koji se izmiritelj odnosi prema strankama	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
14_5. Izmiriteljevo razumijevanje stvarnog položaja stranaka u sporu	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
14_6. Način na koji se izmiritelj odnosi prema punomoćnicima stranaka	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
14_7. Mogućnost izbora osobe izmiritelja	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐

Ako ste sudjelovali u postupka mirenja koje je okončano nagodbom

15. Koliko ste bili zadovoljni ili nezadovoljni nagodbom?

- 1- vrlo nezadovoljan
- 2- donekle nezadovoljan
- 3- ni nezadovoljan ni zadovoljan
- 4- donekle zadovoljan
- 5- vrlo zadovoljan
- 8- nemam iskustvo s mirenjem u kojem je sklopljena nagodba

Ako ste sudjelovali u postupka mirenja koje je nije okončano nagodbom

16. Koliko ste bili zadovoljni ili nezadovoljni s mirenjem u kojem nije sklopljena nagodba?

- 1- vrlo nezadovoljan
- 2- donekle nezadovoljan
- 3- ni nezadovoljan ni zadovoljan
- 4- donekle zadovoljan
- 5- vrlo zadovoljan
- 8- nemam iskustvo s mirenjem u kojem nije bila sklopljena nagodba

17. Namjeravate li i u buduće koristiti postupak mirenja za rješavanje sporova ili ga više ne biste koristili?

- 1- svakako bih
- 2- možda, ovisi, nisam siguran
- 3- ne bih

18. Biste li postupak mirenja preporučili svojim kolegama ili drugim strankama ili ga ne biste preporučili?

- 1- svakako bih
- 2- možda, ovisi, nisam siguran
- 3- ne bih

19. Što biste naveli kao dvije najvažnije prednosti mirenja u odnosu na sudski parnični postupak?

1. _____
 2. _____
- 99- označite ako smatrate da mirenje nema prednosti nad parničnim postupkom

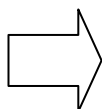
19a. Što biste naveli kao dvije najvažnije prednosti sudskog parničnog postupka u odnosu na mirenje?

1. _____
 2. _____
- 99- označite ako smatrate da parnični postupak nema prednosti nad mirenjem

19b. Prema Vašem dosadašnjem iskustvu i/ili saznanjima, molim navedite dva najvažnija opća nedostatka postupka mirenja:

1. _____
 2. _____
- 99- mirenje nema nedostataka

20. Prema Vašem iskustvu i/ili saznanjima koliko prosječno traje postupak mirenja (od zajedničke suglasnosti do okončanja)? _____

21. Jeste li do sada sudjelovali u parničnom postupku neovisno o vašoj ulozi?

- 1- jesam
- 2- nisam → (ako je odgovor - nisam, prebacite se odmah na pitanje broj 27)

22. Prema Vašem iskustvu i/ili vašim saznanjima, koliko prosječno traje parnica (od tužbe do pravomoćnosti): _____

23. Ako ste sudjelovali u parničnom postupku, u kojoj ulozi ste sudjelovali?

(Moguće više odgovora, ako ste bili u više mirenja u različitim ulogama)

- 1- sudac
- 2- stranka
- 3- odvjetnik
- 4- savjetnik stranke
- 5- korporativni pravnik
- 6- vještak
- 7- promatrač
- 8- u nekom drugom svojstvu: _____
- 99- nisam sudjelovao

24. Ako imate iskustvo u parničnom postupku, koliko ste bili općenito zadovoljni ili nezadovoljni s tim postupkom?

- 1- vrlo nezadovoljan
- 2- donekle nezadovoljan
- 3- ni nezadovoljan ni zadovoljan
- 4- donekle zadovoljan
- 5- vrlo zadovoljan

25. Koliko ste općenito zadovoljni ili nezadovoljni ulogom suca u parničnom postupku?

- 1- vrlo nezadovoljan
- 2- donekle nezadovoljan
- 3- ni nezadovoljan ni zadovoljan
- 4- donekle zadovoljan
- 5- vrlo zadovoljan

26. Koliko povjerenja ili nepovjerenja općenito imate prema ulozi suca u parničnom postupku?

- 1- uopće nemam povjerenja
- 2- donekle osjećam nepovjerenje
- 3- ni povjerenje ni nepovjerenje
- 4- donekle osjećam povjerenje
- 5- imam potpuno povjerenje